

VA VENI FOCUL

JAMES

BALDWIN

VA VENI FOCUL

JAMES BALDWIN

Traducere de Elena Marcu

BLACK BUTTON BOOKS

Copertă, concept grafic și DTP: Raymond Bobar
Redactor: Anca Dumitrescu

Titlul original: *The Fire Next Time*

Copyright © 1962, 1963 by James Baldwin. Copyright renewed.

All rights reserved including the right of reproduction in whole or part in any form.

This edition published by arrangement with the James Baldwin Estate.

Va veni focul

Copyright © 2020 Black Button Books, pentru ediția în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BALDWIN, JAMES

Va veni focul/ James Baldwin ; trad. de Elena Marcu. – București : Black Button Books, 2020

ISBN 978-606-94625-7-7

I. Marcu, Elena (trad.)

821.111

Ne puteți găsi aici:

Black Button Books

Str. Zamfir Olaru, nr. 10

Sector 5, București

052077

hello@blackbutton.ro

www.blackbutton.ro

Pentru James

James

Luc James

„I-a dat de veste Dumnezeu lui Noe, prin curcubeu, că s-a-mplinit sorocul,
Cu apa s-a sfârșit, va veni focul!!”

TEMNIȚA MEA S-A CUTREMURAT.

Scrisoare către nepotul meu la o sută de ani de la emancipare

Dragă James, am început această scrisoare de cinci ori și de cinci ori am rupt-o. Am în fața ochilor chipul tău, care este chipul tatălui tău și al fratelui meu. La fel ca el, ești dur, cu pielea închisă la culoare, vulnerabil, capricios, cu o tendință foarte clară de a părea necruțător, pentru că nu vrei să creadă nimeni că ești slab. Poate că semenii cu bunicul tău, nu știu, dar cu siguranță atât tu, cât și tatăl tău îi semănați mult fizic. El nu mai trăiește și nu te-a văzut niciodată, și a avut o viață îngrozitoare; a fost înfrânt cu mult înainte de a muri, pentru că, în adâncul sufletului, credea cu adevărat ceea ce spuneau alții despre el. Acesta este motivul pentru care am devenit atât de religios. Sunt sigur că tatăl tău ți-a povestit câte ceva despre toate astea. Nici tu, nici tatăl tău nu ați manifestat vreo aplecare către apărarea unei cauze: tu aparții cu adevărat unei alte epoci, care a început atunci când Negrul a părăsit câmpurile și a venit în ceea ce E. Franklin Frazier numea „orașele distrugerii”. Singurul lucru care te poate distruge este să crezi că într-adevăr ești ceea ce lumea albă numește un negrotei. Îți spun asta pentru că te iubesc și te rog să nu uiți asta niciodată.

Vă cunosc pe amândoi dintotdeauna, l-am ținut pe tatăl tău în brațe și pe umeri, l-am sărutat și i-am dat câte-o palmă la fund și l-am privit făcând primii pași. Nu știu dacă cunoști pe cineva din acele vremuri; dacă ai iubit pe cineva o viață, bebeluș, copil, apoi bărbat, capeți o perspectivă stranie asupra timpului și a durerii, și a strădaniei. Alți oameni nu pot vedea ce văd eu atunci când mă uit la chipul tatălui tău, pentru că în spatele

acestui chip, așa cum este azi, trăiesc toate celelalte chipuri care i-au aparținut. Când râde, văd un subsol pe care tatăl tău nu și-l amintește, o casă pe care nu și-o amintește, și în râsul lui de acum aud râsul lui de copil. Dacă înjură, mi-l amintesc căzând pe scări și plângând, și-mi amintesc cu durere lacrimile lui pe care mâna mea sau mâna bunicului tău le ștergea cu atâta ușurință. Dar nicio mână nu poate șterge lacrimile nevăzute pe care le varsă astăzi, pe care le auzi în râsul lui, în vorbele lui, în cântecele lui. Știu ce i-a făcut lumea fratelui meu și cât de greu i-a supraviețuit. Și știu, ceea ce e și mai rău, iar asta este crima de care îmi acuz țara și concetățenii și pentru care nici eu, nici timpul, nici istoria nu-i va ierta, că au distrus și încă distrug sute de mii de vieți și nu o știu și nu vor s-o știe. Poți, și într-adevăr trebuie să lupți, să ajungi să privești cu asprime și înțelepciune distrugerea și moartea pentru că acesta este lucrul la care omenirea s-a priceput cel mai bine încă de la începuturile ei. (Dar ține minte: mare parte din omenire nu înseamnă toată omenirea.) Dar este inadmisibil ca responsabili devastării să rămână la rândul lor nevinovați. Însăși nevinovăția constituie crima.

Acum, dragul meu tiz, acești oameni nevinovați și bine intenționați, concetățenii tăi, sunt motivul pentru care te-ai născut în niște circumstanțe nu foarte diferite de Londra descrisă de Charles Dickens în urmă cu o sută de ani. (Aud corul inocenților scandând „Nu! Nu e adevărat! Ce îndârjiți sunteți!”, dar eu îți scriu această scrisoare, încercând să-ți spun ceva despre cum să-i înfrunți, pentru că majoritatea dintre ei încă nu știu că există. Știu în ce condiții te-ai născut, pentru că am fost acolo. Concetățenii tăi nu au fost acolo și încă n-au înțeles. Bunica ta era și ea acolo și nimeni n-a acuzat-o niciodată că e îndârjită. Le sugerez nevinovaților să o întrebe pe ea. Nu e greu de găsit. Concetățenii tăi nu știu nici că ea există, deși a lucrat pentru ei toată viața.)

Te-ai născut cu aproape cincisprezece ani în urmă. Și, deși tatăl tău, mama ta și bunica ta au mers temători pe stradă cu tine în brațe și au privit îndelung pereții între care te-au adus pe lume, și deși aveau toate motivele să fie plini de resentimente, nu au fost. Și, iată-te, Marele James, botezat după mine. Ai fost un bebeluș mare, eu, nu. Iată-te gata să fii iubit. Să fii iubit, copile, profund, imediat și pentru totdeauna, să-ți dea putere în fața lumii lipsite de iubire. Ține minte asta: știu cât de întunecată ți se pare deja. Nici în acea zi nu arăta prea luminoasă, da, tremuram cu toții. Încă nu ne-am oprit din tremurat, dar dacă nu ne-am fi iubit unii pe ceilalți, niciunul dintre noi nu ar fi supraviețuit. Iar acum tu trebuie să supraviețuiești pentru că te iubim și de dragul copiilor tăi și al copiilor copiilor tăi.

Această țară nevinovată te-a izolat într-un ghetou în care voia să pieri. Dă-mi voie să-ți explic ce vreau să spun cu asta, pentru că aici e nucleul problemei, rădăcina disputei pe care o am cu țara mea. Te-ai născut unde te-ai născut și te-ai confruntat cu viitorul cu care te-ai confruntat pentru că erai negru, pentru niciun alt motiv. Se așteptau ca limitele ambiției tale să fie trasate definitiv. Te-ai născut într-o societate care proclama cu o limpezime brutală și în atâtea feluri că ești o ființă umană de nimic. Nu se așteptau să aspiți la excelență. Se așteptau să te mulțumești cu mediocritatea. Peste tot pe unde ai mers, James, în scurtul timp pe care l-ai petrecut pe acest pământ, ți s-a spus pe unde poți merge și pe unde nu (și în *ce fel*) și unde poți trăi și cu cine să te căsătorești. Știu, concetățenii tăi nu sunt de acord cu mine și îi aud spunând: „Exagerezi”. Dar ei nu știu cum e în Harlem, eu, da. Și tu. Nu crede pe nimeni pe cuvânt, nici măcar pe mine, dar ai încredere în experiența ta. Nu uita de unde vii. Dacă știi de unde vii, poți ajunge oriunde. Detaliile și semnificațiile vieții tale au fost create în mod intenționat ca să te facă să crezi ce spun alții despre tine. Te rog, încearcă să ții minte

că ceea ce cred ei și ceea ce te pot sili să înduri nu dovedește inferioritatea ta, ci frica și lipsa lor de umanitate.

Dragă James, prin furtuna care se dezlănțuie azi peste trupul tău tânăr, încearcă să-ți păstrezi limpezimea în legătură cu ceea ce se ascunde de fapt în spatele cuvintelor *acceptare* și *integrare*. Nu ai niciun motiv să încerci să devii ca albi și nu există nicio bază pentru presupunerea lor impertinentă că ar trebui să te accepte. Lucrul cu adevărat îngrozitor, prietene, este că tu trebuie să-i accepți pe ei. Și vorbesc foarte serios. Trebuie să-i accepți și trebuie să-i accepți cu dragoste, pentru că acești oameni nevinovați nu au altă speranță. Încă mai sunt captivi într-o istorie pe care nu o înțeleg și, până nu o vor înțelege, nu vor fi eliberați. Au fost siliți să creadă, atât de mulți ani și din atât de multe motive, că negrii le sunt inferiori albilor. Într-adevăr, mulți dintre ei știu că nu este adevărat, însă, așa cum vei afla, oamenilor le este foarte greu să acționeze conform cu ceea ce știu. Să acționezi înseamnă să fii dedicat, iar să fii dedicat înseamnă să fii în pericol. În acest caz, pericolul din mintea celor mai mulți albi americani este pierderea propriei identități. Încearcă să-ți închipui cum ar fi dacă te-ai trezi într-o dimineață și pe același cer ar străluci și soarele, și stelele. Te-ai speria, pentru că e contra naturii.

Orice schimbare radicală din Univers este înspăimântătoare pentru că atacă atât de profund ceea ce știm despre propria realitate. În lumea albilor, negrul a fost mereu ca o stea imobilă, ca un pilon de neclintit: iar când își schimbă poziția, cerul și pământul se cutremură din temelii. Nu-ți fie frică. Am spus că au intenționat să te lase să mori în ghetou, să pieri nefiindu-ți permis să ieși din limitele definiției albilor, nefiindu-ți permis să-ți scrii numele corect. Tu, la fel ca mulți dintre noi, să anihilezi această intenție și printr-o lege înfiorătoare, printr-un paradox îngrozitor, acei nevinovați care cred că întemnițarea ta i-a ținut în siguranță, pierd contactul cu realitatea. Dar acești

oameni sunt frații tăi, frații tăi mai mici, pe care i-ai pierdut. Iar dacă cuvântul *integrare* înseamnă ceva, înseamnă următorul lucru: că noi ne vom sili cu dragoste frații să se vadă așa cum sunt, să nu mai fugă de realitate și să înceapă să o schimbe. Pentru că asta este casa ta, prietene. Nu te lăsa alungat din ea. Oameni minunați au făcut lucruri minunate aici și vor mai face, și putem face America să fie ceea ce trebuie să devină. Va fi dificil, James, dar ești urmașul unor oameni puternici și harnici, oameni care au cules bumbac și au construit baraje și căi ferate și, în ciuda celor mai îngrozitoare circumstanțe, au reușit să-și păstreze o demnitate incontestabilă și monumentală. Ești urmașul unor mari poeți, unii dintre cei mai mari de la Homer înapoi. Unul dintre ei a spus: Chiar în clipa în care credeam că sunt pierdut/ Temnița s-a cutremurat și lanțurile au căzut.

Tu știi și eu știu că țara sărbătorește cu un secol mai devreme un secol de libertate. Noi nu ne putem simți liberi până când ei nu sunt liberi.

Dumnezeu să te aibă în pază.

Unchiul tău,

James

LA POALELE CRUCII

Scrisoare dintr-o regiune a minții mele

În vara în care am împlinit paisprezece ani, am trecut printr-o criză spirituală îndelungată. Folosesc termenul „religios” în sens arbitrar comun, însemnând că atunci i-am descoperit pe Dumnezeu, sfinții și îngerii lui și iadul său incandescent. Și, cum mă născusem într-o națiune creștină, am acceptat această zeitate ca fiind singura. Am presupus că există doar între pereții bisericii – de fapt, ai bisericii noastre – și am presupus că Dumnezeu și siguranța erau sinonime. Cuvântul „siguranță” ne duce la adevăratul sens al cuvântului „religie”, așa cum îl folosim noi. Astfel, cu alte cuvinte, în al paisprezecelea an de viață a început să-mi fie frică. Frică de răul din mine și frică de răul din afara mea. Ceea ce am văzut în jurul meu în acea vară, în Harlem, a fost ceea ce văzusem mereu.

Nimic nu se schimbase. Însă acum, fără nicio avertizare, târfele și peștii și gangsterii de pe Bulevard deveniseră pentru mine o amenințare. Nu-mi trecuse până atunci prin minte că puteam deveni unul dintre ei, dar acum îmi dădeam seama că eram cu toții copiii acelorași circumstanțe. Mulți dintre prietenii mei se îndreptau clar către Bulevard, iar tata spunea că și eu mă îndreptam în aceeași direcție. Prietenii mei începeau să bea și să fumeze și își începeau – la început avizi, apoi extenuați – carierele lor sexuale. Fete, doar puțin mai mari ca mine, care cântau în corul bisericii sau care predau la școala de duminică, copiii sfinților părinți și-au început sub ochii mei incredibila metamorfoză, în care cel mai uluitor aspect nu erau sânii înmuguriți sau posterioarele bombate, ci ceva mult mai profund și mai subtil, ceva în ochii lor, în căldura lor, în mirosul

lor și în inflexiunea vocii lor. La fel ca străinii de pe Bulevard, au devenit cât ai clipi incredibil de diferite, fantastic de prezente. Datorită felului în care fusesem crescut, disconfortul acut pe care toate acestea mi-l creau și faptul că nu-mi trecea prin cap ce aveau să facă mai departe vocea sau mintea sau trupul meu mă făceau să mă consider unul dintre cei mai depravați oameni de pe pământ.

Nu ajuta nici faptul că sfintele fete păreau destul de amuzate de bâlbâielile mele îngrozite, iar experimentele noastre sinistre, vinovate și chinuite erau dintr-odată la fel de reci și de lipsite de bucurie ca stepa Rusiei și de departe mai fierbinți decât toate flăcările iadului.

Dar exista ceva mai profund decât aceste schimbări și mai puțin definibil care mă speria. Era la fel de valabil și pentru fete, și pentru băieți, dar cumva era mai intens la băieți. În cazul fetelor, le priveai cum devin matroane înainte de a deveni femei. Au început să manifeste o stranie și destul de înspăimântătoare încăpățănare. Este greu de spus cum se manifesta exact: ceva implacabil în buzele strânse, ceva profetic (ce anume?) în ochi, o nouă și zdrobitoare determinare în mersul lor, ceva categoric în voce.

Pe noi, băieții, nu ne mai tachinau, ne muștrau aspru, spunând: „Mai bine v-ați gândi la sufletul vostru!”. Pentru că și fetele vedeau dovezile pe Bulevard, știau care ar fi fost prețul unui pas greșit, știau că trebuie să fie protejate, iar noi eram singura lor protecție. Înțelegeau că trebuie să acționeze ca ispite ale lui Dumnezeu, să salveze sufletele băieților întru Iisus și să lege trupurile băieților prin căsătorie. Pentru că acesta era începutul ardorii noastre și „E mai bine”, a spus Sfântul Pavel – care, în altă parte, se descria cu cea mai neobișnuită și uluitoare exactitate ca „un om josnic” – „să te căsătorești decât să arzi.” Și am început să simt la băieți o disperare stranie, precaută, uimită, de parcă s-ar fi pregătit pentru iarna lungă și

grea a vieții. Atunci nu știam prea bine la ce reacționez. M-am gândit că se complăceau. La fel cum fetelor le era predestinat să se îngrășe ca mamele lor, și băieților le era sortit să nu crească mai înalți decât tații lor.

Și astfel școala începea să pară un joc de copii pe care nimeni nu-l putea câștiga, iar băieții renunțau la școală și se duceau la muncă. Tata voia să fac același lucru. Am refuzat, deși nu-mi mai făceam vreo iluzie în legătură cu ceea ce ar fi putut însemna pentru mine educația: deja cunoscusem mult prea mulți instalatori cu diplome de facultate. Prietenii mei erau acum „în centru”, ocupați, „luptându-se cu lumea”. A început să le pese mai puțin de felul în care arătau, de felul în care se îmbrăcau, de lucrurile pe care le făceau; acum îi găseai în grupuri de câte doi, câte trei sau câte patru, pe holuri, împărțind o sticlă de vin sau de whisky, vorbind, înjurând, certându-se și uneori plângând: pierduți și incapabili să-și dea seama ce anume îi oprima. Știau doar atât: că era lumea, lumea albilor. Și părea că nu există nicio modalitate de a îndepărta acel nor care stătea între ei și soare, între ei și iubire și viață și putere, între ei și orice și-ar fi dorit.

Nu era nevoie să fii genial ca să-ți dai seama cât de puține puteai face pentru a-ți schimba condiția; nu trebuia să fii deosebit de sensibil ca să fii adus la disperare de umilirea neîncetată și gratuită și de pericolul cu care te confruntau în fiecare zi de lucru, întreaga zi de lucru. Umilirea nu era doar pentru zilele de lucru sau pentru muncitori; aveam treisprezece ani și traversam Fifth Avenue, în drum spre biblioteca de pe Fortysecond Street, iar polițistul din intersecție a spus printre dinți: „Ciorilor, stați la voi acolo în cartier, unde vă e locul!”.

Când aveam zece ani, și în niciun caz nu păream mai mare, doi polițiști s-au distrat percheziționându-mă, făcând speculații amuzante (și terifiante) despre strămoșii mei și despre presupusa mea virilitate, lăsându-mă culcat la pământ, cu fața în

jos, într-una dintre parcurile goale din Harlem. Chiar înainte și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, mulți dintre prietenii mei s-au îndreptat către front și toți s-au schimbat acolo, arareori în bine, mulți s-au distrus, mulți au murit. Alții s-au îndreptat către alte state sau orașe, adică spre alte ghetouri. Alții au trecut la vin, la whisky sau la ace și sunt încă acolo. Iar alții, ca mine, s-au îndreptat către biserică.

Însemnele păcatului erau vizibile peste tot, în fiecare hol pătat cu vin și împrăștiat cu urină, în fiecare ecou al fiecărei sirene de ambulanță, în fiecare cicatrice de pe fețele peștilor și ale târfelor lor, în fiecare copil abia născut în acest pericol, în fiecare confruntare la cuțit sau la pistol de pe Bulevard și în fiecare buletin de știri dezastruos: o verișoară, mamă a șase copii, a înnebunit brusc, iar copiii au fost trimiși care încotro, o mătușă indestructibilă a fost recompensată pentru ani întregi de muncă grea printr-o moarte lentă și chinuitoare într-o cămăruță oribilă, fiul scriitor al cuiva a fost azvârlit în eternitate de propria mână, un altul a devenit hoț și a fost întemnițat. A fost o vară a speculațiilor și a descoperirilor înfiorătoare, dintre care acestea nici măcar nu erau cele mai rele. Criminalitatea a devenit o realitate: nu o posibilitate, ci posibilitatea.

Nimeni nu-și poate depăși condiția muncind și economisind; nimeni nu poate să câștige prin muncă atât de mult și, pe lângă asta, chiar și cei mai de succes negri primesc un tratament social care dovedește că, pentru a fi liberi, este nevoie de ceva mai mult decât un cont bancar. Este nevoie de un punct de sprijin, de o pârghie, de o modalitate de a inspira frică. Era absolut clar că polițiștii te vor snopi în bătaie și te vor închide atât timp cât scapă nepedepsiți și că toți ceilalți – taximetriști, casnice, liftieri, spălători de vase, barmani, avocați, judecători, medici și piețari – nu vor înceta, în virtutea vreunui sentiment general uman, să se folosească de tine ca de un debușeu pentru propriile frustrări și dușmăanii. Nici rațiunea civilizației, nici

iubirea creștină nu i-ar face pe acești oameni să se poarte cu tine așa cum ar vrea să te porți cu ei; doar teama că te-ai putea răzbuna i-ar putea face să înceteze sau să pară că încetează, ceea ce mereu a fost (și încă este) îndeajuns. Acest argument nu este încă destul de clar, dar nu știu mulți negri nerăbdători să fie „acceptați” de albi și cu atât mai puțin iubiți de aceștia; ei, negrii, nu-și doresc decât ca albi să nu le mai dea în cap la fiecare pas în scurta lor trecere pe acest pământ. Albi din această țară au și așa multe de recuperat și trebuie să învețe să se accepte și să se iubească între ei, iar când vor reuși, ceea ce nu se va întâmpla mâine sau poate niciodată, problema negrilor nu va mai exista, pentru că nu va mai fi nevoie de ea.

Oameni mai bine situați decât noi în Harlem vor descoperi fără îndoială că psihologia și înțelegerea naturii umane sunt schițate dincolo de oroare și de șoc. Dar experiența negrilor în lumea albilor nu ar putea naște în ei niciun fel de respect pentru standardele după care lumea albilor pretinde că trăiește. Însăși condiția lor constituie dovada mai mult decât grăitoare că albi nu trăiesc după aceste standarde.

De generații întregi servitorii negri fură diverse bunuri din casele albilor și albi se bucură că o fac, pentru că asta le diminuează vina și dovedește superioritatea intrinsecă a albilor. Chiar și cel mai greu de cap și mai servil negru n-ar putea să nu fie uimit de diferența dintre propria situație și cea a oamenilor pentru care lucrează; iar negrii deloc grei de cap și deloc servili nu au simțit niciodată că fac ceva greșit atunci când au furat de la albi. În ciuda ecuației virtuții și a bunăstării ale yankeului puritan, negrii au avut motive serioase să se îndoiască de faptul că banii erau făcuți sau păstrați printr-o aderare evidentă la valorile creștine; cu siguranță, lucrurile nu au stat așa pentru creștinii negri. În orice caz, albi, care le-au confiscat negrilor libertatea și care au profitat de acest furt în fiecare oră a vieții lor, nu au niciun argument moral solid în favoarea lor. Au de

partea lor judecătoria, jurații, armele, legea, într-un cuvânt, puterea. Dar a fost o putere criminală, temută, nu și respectată, care trebuia manipulată în orice fel. Iar acele virtuți predicate, dar nu practicate de lumea albilor au fost doar un alt mod de a-i subjugă pe negri.

În acea vară s-a dovedit că barierele morale, care presupusesem că există între mine și pericolele unei cariere delincvente, deveniseră foarte înșelătoare, aproape inexistente. Nu puteam găsi niciun motiv principial pentru a nu deveni delincvent și pentru asta nu erau de vină bieții mei părinți temători, cu frica lui Dumnezeu, ci societatea. Eram foarte hotărât – de fapt, mai hotărât decât știam pe-atunci – să nu mă conformez niciodată în acest ghetou, ci mai degrabă să mor și să ajung în Iad decât să las un alb să mă scuie, decât să-mi accept „locul” în această republică. N-aveam de gând să-i las pe albi din această țară să-mi spună cine sunt, să mă limiteze cumva, să mă șlefuiască altcumva.

Dar în același timp, desigur, eram scuipat și definit și descris și limitat și puteam fi eliminat foarte ușor. Orice băiat negru – în situația mea, cel puțin pe atunci – care ajungea în acest punct și dintr-odată, pentru că voia să trăiască, înțelegea mai în profunzime că se afla într-un mare pericol și că trebuia să găsească rapid un „lucru”, un truc care să-l scoată de-acolo, să-l pună pe drumul lui. Și nu conta care era acel truc. Și abia când am înțeles asta m-am îngrozit – pentru că am văzut ușa deschizându-se către atâtea pericole – și m-am îndreptat către biserică. Și, printr-un paradox imprevizibil, însuși rolul pe care l-am avut în acea biserică s-a dovedit a fi trucul meu.

Și asta pentru că, atunci când am încercat să-mi evaluez abilitățile, mi-am dat seama că nu aveam aproape niciuna. Mi se părea că trăsesem cele mai proaste cărți pentru viața pe care mi-o doream. Nu puteam să mă bat pentru bani; mulți dintre noi au încercat, foarte puțini au reușit. Nu știam să cânt. Nu

știam să dansez. Fusesem profund condiționat de lumea în care crescusem, așa că nu îndrăzneam încă să mă gândesc serios că aș putea deveni scriitor. Singura posibilitate rămasă părea să fie aceea de a deveni unul dintre oamenii sordizi de pe Bulevard, care de fapt nu erau atât de sordizi pe cât credeam eu, dar care mă speriau îngrozitor, pentru că nu voiam să duc o astfel de viață și, totodată, pentru că mă făceau să simt ce simțeam. Totul mă inflama, ceea ce era suficient de rău, dar devenisem eu însumi o sursă de foc și tentație. Din păcate, fusesem mult prea bine crescut ca să presupun că avansurile extrem de explicite care mi s-au făcut în acea vară – uneori de băieți și fete, dar și, mai îngrijorător, de bărbați și de femei mai în vârstă – aveau de-a face cu felul în care arătam. Dimpotrivă, din moment ce în Harlem ideea de seducție este abruptă, ca să mă exprim eufemistic, orice ar fi văzut acești oameni la mine nu făcea decât să-mi confirme senzația propriei depravări.

Cu siguranță este trist că trezirea simțurilor duce la o judecată de sine atât de nemiloasă – ca să nu mai vorbim de timpul și suferința consumate în efortul de a face orice altă judecată –, dar printre negrii ca aceia alături de care am crescut încercarea de a umili trupul este la fel de inevitabilă. Negrii din această țară – și, din punct de vedere strict legal, firește, afro-americii nu există în nicio altă țară – sunt învățați să se disprețuiască din primul moment în care vin pe lume. Lumea asta este albă, iar ei sunt negri. Albii dețin puterea, ceea ce înseamnă că le sunt superiori negrilor (intrinsec, asta înseamnă: așa a vrut Dumnezeu), iar lumea are nenumărate feluri de a face această diferență cunoscută, simțită și temută. Cu mult înainte ca un copil negru să perceapă această diferență și chiar cu mai mult înainte s-o înțeleagă, începe să reacționeze la ea, începe să fie controlat de ea. Orice încercare a părinților lui de a-l pregăti pentru o soartă de care ei nu-l pot apăra îl face să înceapă să-și

aștepte, în secret, îngrozit, fără s-o conștientizeze, pedeapsa misterioasă și inexorabilă.

Trebuie să fie bun nu doar pentru a-i mulțumi pe părinți și nu doar pentru a evita să fie pedepsit de aceștia; în spatele autorității lor există o altă autoritate, nenumită și impersonală, infinit mai greu de mulțumit și infinit mai crudă. Și aceasta se infiltrează în conștiința copilului prin tonul părinților săi în timp ce îl sfătuiesc, îl pedepsesc sau îl iubesc; în acea notă incontrollabilă de frică auzită în vocea mamei sau a tatălui atunci când a depășit o anumită limită. Nu știe care este acea limită și nici nu i se poate explica, ceea ce este în sine înspăimântător, dar frica pe care o aude în vocea părinților săi este și mai înspăimântătoare.

Frica pe care o auzeam în vocea tatălui meu, de exemplu, când a înțeles că într-adevăr credeam că pot face tot ceea ce poate face un băiat alb și că intenționeam s-o demonstrez nu era deloc la fel ca frica pe care o auzeam când unul dintre noi era bolnav sau căzuse pe scări, sau se îndepărtase prea mult de casă. Era o altfel de frică, frica îngrozitoare că acel copil, contestând presupunerile lumii albe, se așeza în calea distrugerii. Slavă Domnului, un copil nu poate ști cât de vastă și cât de nemiloasă este puterea, cu ce cruzime inimaginabilă interacționează oamenii unii cu ceilalți. Reacționează la frica din vocea părinților săi pentru că părinții țin lumea la distanță, iar fără ei nu are nicio apărare. Îmi închipuiam că mă apăr de frica pe care tata mă făcea s-o simt amintindu-mi că era foarte de modă veche. În plus, mă mândream cu faptul că deja știam cum să-l păcălesc.

Să te aperi de o frică înseamnă să te asiguri că, într-o zi, aceasta te va copleși; fricile trebuie înfruntate. În ceea ce privește inteligența, nu este adevărat că ea e tot ce îți trebuie ca să trăiești, asta, desigur, dacă vrei să trăiești cu adevărat. În orice caz, în acea vară, toate fricile cu care crescusem și care acum deveniseră parte din mine și din viziunea mea controlată

asupra lumii s-au ridicat ca un zid între lume și mine și m-au îndrumat către biserică.

Privind în urmă, tot ce am făcut pare suspect de deliberat, deși cu siguranță pe atunci nu părea astfel. Nu m-am alăturat bisericii în care predica tata. Cel mai bun prieten al meu, care mergea la o altă biserică, își „închinase deja viața Domnului” și își făcea griji pentru mântuirea sufletului meu. (Eu nu, dar orice dram de atenție era binevenit.) Într-o sâmbătă după-amiază, m-a luat la biserica lui. Nu era slujbă în acea zi și nu era nimeni în biserică, în afară de câteva femei care făceau curat și alte câteva care se rugau. Prietenul meu m-a dus în camera din spate să-l cunosc pe pastor: o femeie. Iat-o, în roba ei, zâmbind, o femeie frumoasă și mândră, purtând pe chip Africa, Europa și America amerindienilor.

Avea în jur de patruzeci și cinci, cincizeci de ani, și în lumea noastră era o femeie foarte respectată. Prietenul meu era pe cale să mă prezinte, când ea a zâmbit și a spus: „Al cui băiat ești tu?”. În mod incredibil, exact asta era formularea pe care o foloseau peștii și escrocii de pe bulevard când sugerau, amuzați, dar convingători, să „stau pe lângă” ei. Poate că parte din teroarea pe care mi-o provocau venea din faptul că într-adevăr voiam să fiu băiatul cuiva. Îmi era atât de frică și eram la mila atât de multor întrebări, încât, inevitabil, în acea vară, cineva avea să pună stăpânire pe mine; în Harlem nimeni nu e licitat pentru prea multă vreme.

Am fost norocos – poate – că m-am lăsat prins în mrejele bisericii și nu în altele, și că am capitulat în fața seducției spirituale, cu mult înainte să cunosc orice plăcere carnală. Iar atunci când pastorul m-a întrebat cu acel zâmbet minunat „Al cui băiat ești tu?”, inima mea a răspuns: „Al dumneavoastră, desigur”.

Vara s-a terminat și lucrurile s-au înrăutățit. Am devenit mai vinovat și mai speriat și am ținut totul în mine și, firește, în mod iminent, într-o seară, după ce acea femeie își terminase

predica, totul a erupt țipând, strigând, și m-am prăbușit în fața altarului. A fost cea mai stranie senzație pe care am simțit-o vreodată. Nu știusese că avea să se întâmple sau că s-ar fi putut întâmpla. Acum eram în picioare, cântând și aplaudând și, în același timp, gândindu-mă la subiectul unei piese de teatru la care lucram, și imediat după aceea, fără nicio tranziție, fără nicio senzație de prăbușire, eram pe spate, lumina căzându-mi pe față, cu toți sfinții înălțați deasupra mea. Nu știam ce făceam pe jos sau cum ajunsese acolo. Iar spaima pe care o simțeam nu poate fi descrisă în cuvinte. Se mișca în mine ca acei torenți care distrug ținuturi întregi, doborând totul, despărțind copiii de părinți și iubiții unul de celălalt, transformând totul într-o ruină de nerecunoscut.

Tot ceea ce-mi amintesc este durerea, durerea de nerostit; era de parcă aș fi strigat către Ceruri și Cerurile nu m-ar fi auzit. Iar dacă Cerurile nu mă auzeau, dacă iubirea nu s-ar fi pogorât din Ceruri – să mă spele, să mă curețe – atunci nu mă mai aștepta decât dezastrul. Da, într-adevăr înseamnă ceva – ceva de nerostit – să te naști negru într-o țară albă, anglo-teutonă și antisexuală. Foarte repede, fără să-ți dai seama, îți pierzi orice speranță de comuniune. Negrii privesc în sus și privesc în jos, dar nu se privesc în ochi unii pe ceilalți și nu te privesc nici pe tine, iar albi, de cele mai multe ori, își feresc privirea. Universul este pur și simplu o tobă care răsună; nu ai nicio șansă, nici cea mai mică șansă – așa mi se părea și la fel mi s-a părut de câteva ori de atunci – să-ți trăiești viața, să-ți iubești soția și copiii, prietenii sau mama și tatăl, sau să fii iubit. Universul, care nu înseamnă doar stelele și luna și planetele, florile, iarba și copacii, ci și alți oameni, n-a conceput niciun termen pentru existența ta, nu ți-a creat niciun spațiu, iar dacă iubirea nu va deschide larg aceste porți, atunci nimic n-o poate face. Dacă ești lipsit de iubirea oamenilor – și cine nu este? –, iubirea lui Dumnezeu e tot ceea ce îți rămâne. Dar Dumnezeu – și am simțit asta cu

atât de mult timp în urmă, pe acea podea înfiorătoare – este, fără voia lui, alb. Iar dacă iubirea Lui era atât de atotcuprinzătoare și dacă Își iubește toți copiii, de ce pe noi, negrii, ne ținea atât de departe de El? De ce? În ciuda a toate acestea, nu am găsit niciun răspuns pe acea podea – nu acel răspuns, în orice caz – și am rămas acolo toată noaptea. Deasupra mea, ca să mă „apropie” de El, sfinții cântau, se bucurau și se rugau. Iar dimineață, când m-au ridicat, mi-au spus că eram „mântuit”.

Într-un fel, chiar am fost mântuit, pentru că eram drenat și extenuat, și eliberat, pentru prima dată, de tot chinul vinovăției mele. Atunci am fost conștient doar de eliberarea mea. Mulți ani, nu m-am putut întreba de ce ușurarea noastră trebuie atinsă într-un mod atât de păgân și atât de disperat, într-un mod deopotrivă incredibil de vechi și înimaginabil de nou. Iar când am reușit să-mi pun această întrebare, am fost capabil să înțeleg că principiile care guvernează aceste rituri și obiceiuri ale bisericii în care am crescut nu diferă de principiile care guvernează riturile și obiceiurile altor biserici, ale albilor. Aceste principii erau Orbirea, Singurătatea și Teroarea, primul principiu fiind cultivat în mod activ și necesar pentru a le nega pe celelalte două. Mi-ar plăcea să cred că aceste principii erau Credința, Speranța și Caritatea, dar este limpede că acest lucru nu e valabil pentru majoritatea creștinilor sau pentru tot ceea ce numim lumea creștină.

Am fost mântuit. Dar, în același timp, printr-o viclenie profundă, adolescentină, pe care nu pretind că o înțeleg, mi-am dat seama imediat că nu pot rămâne în sânul bisericii ca un simplu credincios. Trebuia să-mi dau ceva de făcut ca să nu mă plictisesc și să nu mă trezesc printre toți nenorociții nemântuiți de pe Bulevard. Și nu mă îndoiesc că am vrut să-l întrec pe tata pe terenul lui. Oricum, la foarte scurt timp după ce m-am alăturat bisericii, am devenit predicator: un tânăr pastor, și am rămas la amvon mai mult de trei ani. Tinerețea mă făcea o resursă

mai valoroasă decât era tata. Și am profitat de acest avantaj fără milă, pentru că era cea mai eficientă metodă pe care o găsisem de a mă elibera de constrângerile tatălui meu. A fost cea mai înfricoșătoare perioadă a vieții mele și cea mai lipsită de onestitate, iar isteria care a rezultat de aici mi-a însuflețit predicile, un timp. Mă desfățam cu atenția și relativa imunitate la pedeapsă pe care mi-o conferea noul statut și, mai presus de orice, mă desfățam cu proaspăt obținutul drept la intimitate. Trebuia să recunoască, până la urmă, că încă eram elev și aveam teme de făcut și trebuia să pregătesc și predica săptămânală. În timpul a ceea ce putem numi perioada mea de glorie, țineam predici mult mai des de-atât. Asta însemna că erau ore întregi sau chiar zile întregi când nu puteam fi întrerupt, nici măcar de tata. Îl imobilizasem. Mi-a luat mult mai mult timp să-mi dau seama că mă imobilizasem și pe mine și că, de fapt, nu reușisem să mă eliberez de nimic.

Biserica mă entuziasma. Mi-a luat mult timp să mă detașez de acest entuziasm și, la cel mai visceral și mai opac nivel, nu m-am detașat de fapt și n-o voi face niciodată. Nu există nicio muzică precum acea muzică, niciun spectacol ca spectacolul sfinților bucurându-se, al păcătoșilor murmurând, al tamburinelor răsunând și al tuturor acelor voci unindu-se și slăvindu-l pe Dumnezeu. Pentru mine încă nu există patos ca patosul acelor chipuri de toate culorile, extenuate, cumva triumfătoare și transfigurate, vorbind din profunzimile unei disperări vizibile, tangibile, continue despre bunătatea lui Dumnezeu. N-am văzut niciodată nimic care să egaleze incandescența și entuziasmul care uneori umplu dintr-odată biserica, făcând-o să se „clatine”, așa cum au mărturisit Leadbelly și alții. Nimic din ceea ce mi s-a întâmplat după aceea nu egalează puterea și gloria pe care le simțeam uneori când, în mijlocul predicii, știam că sunt cumva, printr-un miracol, purtătorul „Cuvântului”, când eu și biserica deveneam una. Durerea și bucuria lor erau și ale mele,

iar ale mele erau și ale lor – îmi încredințau durerea și bucuria lor mie, eu le încredințam pe ale mele lor – și când rosteau „Amin!”, „Aleluia!”, „Da, Doamne!”, „Slăvit fie-I numele!” îmi acompaniau solourile până când deveneam egali, cântând și dansând, chinuiți și frenetici, la picioarele altarului. În ciuda sau – deloc neverosimil – din cauza josniciei motivelor mele, a fost pentru mult timp subzistența mea, mâncarea și băutura mea. Alergam de la școală la biserică, la altar, ca să fiu singur acolo, să mă unesc cu Iisus, bunul meu Prieten, care nu mă dezamăgea niciodată, care știa toate tainele din sufletul meu. Poate că El le știa, dar eu, nu – și poate că înțelegerea pe care o făcuserăm acolo, lângă Cruce, consta în faptul că n-avea să mă lase niciodată să le aflu.

Nu s-a ținut de cuvânt. Era un Om mult mai bun decât Îl crezusem. S-a întâmplat, așa cum se întâmplă toate lucrurile, imperceptibil, în multe feluri deodată. S-a întâmplat – deteriorarea lentă a credinței mele, pulverizarea fortăreței – cam la un an după ce începusem să predic, când am reînceput să citesc. Mi-am justificat această dorință prin faptul că eram încă la școală și am început, în mod fatal, cu Dostoievski. Pe atunci, deja intrasem la liceu, care era predominant evreiesc. Asta însemna că eram înconjurat de oameni care erau, prin definiție, dincolo de orice speranță de mântuire, care râdeau de broșurile pe care le aduceam la școală și care îmi repetau că Evangheliile fuseseră scrise la multă vreme după moartea lui Hristos. Asta nu ar fi fost atât de tulburător dacă nu m-ar fi silit să citesc, la rândul meu, broșurile care, dacă nu credeai deja în mesajul lor, erau imposibil de crezut. Îmi aduc aminte că am simțit vag că în acel mesaj se ascundea un fel de șantaj. Oamenii trebuiau să-L iubească pe Dumnezeu pentru că Îl iubeau și nu pentru că le era frică să n-ajungă în Iad. Am fost nevoit, în mod sceptic, să-mi dau seama că însăși Biblia fusese scrisă de oameni și tradusă de oameni din limbi în care nu puteam citi și că deja eram, chiar

dacă nu o recunoșteam în sinea mea, foarte implicat în încercarea de a așterne cuvinte pe hârtie.

Desigur, aveam pregătit și contraargumentul: toți acei oameni acționaseră sub inspirație divină. Așa să fi fost? Toți? Și, din păcate, deja știam mai multe despre inspirația divină decât mi-ar fi plăcut să recunosc, pentru că știam cum să mă însuflețesc pentru propriile viziuni și cât de frecvent – neîncetat, de fapt – viziunile pe care Dumnezeu mi le dădea erau diferite de cele pe care i le dădea tatei. Nu înțelegeam visele pe care le aveam noaptea, dar știam că nu sunt sfinte. De fapt, știam că orele mele de trezie erau departe de a fi sfinte. Îmi petreceam majoritatea timpului căindu-mă pentru lucrurile pe care îmi dorisem atât de tare să le fac, dar nu le făcusem. Faptul că aveam de-a face cu evrei a adus problema culorii pielii în centrul îngrozit al minții mele, problemă pe care încercasem cu disperare s-o evit. Mi-am dat seama că Biblia fusese scrisă de albi. Știam că, potrivit multor creștini, eram descendentul lui Ham, care fusese blestemat, și de aceea îmi fusese predestinat să fiu sclav. Asta nu avea nicio legătură cu ceea ce eram sau cu ceea ce țineam în mine, sau cu ceea ce puteam să devin; soarta îmi fusese pecetluită pe veci, de la începuturile timpului. Și, dacă priveai creștinătatea, vedeai că într-adevăr creștinătatea asta crede. Și cu siguranță așa se purta. Îmi amintesc preoții și episcopii italieni binecuvântându-i pe băieții italieni care plecau spre Etiopia.

Colegii de liceu evrei mă derutau pentru că nu vedeam nicio legătură între ei și cămătarii și proprietarii de case și de prăvălii din Harlem, cu toții evrei. Știam că aceștia erau evrei – Dumnezeu mi-e martor că mi se amintea îndeajuns de des –, dar mă gândeam la ei ca fiind albi. Evreii în sine erau cu toții încarcerați în Vechiul Testament și aveau nume precum Avraam, Moise, Daniel, Ezechiel, Iov, Șadrac, Meșac și Abednego. Era uluitor să îi descopăr aici, la atâtea mii de kilometri și atâtea

secole distanță de Egipt și de botezul focului. Cel mai bun prieten al meu din liceu era evreu. A venit odată pe la noi și după aceea tata m-a întrebat, așa cum întreba despre toată lumea: „E creștin?” – ceea ce însemna: „E mântuit?”. Nu știu dacă am răspuns cu inocență sau cu venin, dar am spus sec: „Nu, e evreu”. Tata m-a lovit peste față cu palma lui grea și în acel moment toate m-au copleșit din nou – toată ura și toată frica, și profunzimea deciziei nemiloase de a-l ucide pe tata, în loc să-l las să mă ucidă el pe mine – și am știut că toate acele predici, toate acele lacrimi, toată acea căință și acea jubilarie nu schimbaseră nimic.

M-am întrebat dacă se aștepta să mă bucur că un prieten al meu sau că oricine ar fi fost chinuit pe vecie de focurile iadului, și m-am gândit dintr-odată la evreii dintr-o altă țară creștină: Germania. Ei nu erau atât de departe de focurile iadului, iar cel mai bun prieten al meu ar fi putut fi unul dintre ei. I-am spus tatei: „El e un mai bun creștin decât tine”, și am ieșit din casă. Acum lupta dintre noi era în câmp deschis, dar era în regulă, era aproape o ușurare. O altă luptă mai mortală începuse.

În amvon era ca la teatru; stăteam în culise și știam cum se pune în scenă totul. Îi știam pe ceilalți pastori și știam cum trăiesc. Și prin asta nu mă refer la acel tip de ipocrizie privind senzualitatea, regăsită în *Elmer Gantry*¹; era o ipocrizie mai profundă, mai letală și mai subtilă și puțină senzualitate onestă, sau ceva mai multă, ar fi fost ca apa într-un deșert aspru. Știam cum să manipulez congregația până își dădea și ultimul ban – nu era foarte complicat – și știam unde se duc banii pentru „munca Domnului”. Știam, deși nu-mi doream să știu, că n-aveam nici cel mai mic respect pentru cei cu care lucram. Pe atunci n-aș fi putut-o rosti, dar știam că, dacă continuam, aveam să-mi pierd

¹ Roman satiric de Sinclair Lewis, scris în 1926, despre propovăduirea religiei în societatea provincială din Statele Unite. (n.t.)

tot respectul de sine. Și faptul că eram „tânărul Frate Baldwin” îmi creștea valoarea în ochii acelorași pești și gangsteri care mă făcuseră să mă apropii de biserică. Încă vedeau în mine băiețelul pe care voiau să-l ia sub aripa lor. Așteptau să-mi revin în simțiri și să-mi dau seama că eram într-un domeniu foarte profitabil. Știau că încă nu-mi dădusem seama de asta și că încă nu bănuiam unde aveau să mă ducă nevoile mele, care cu siguranță aveau să apară (dacă erau răbdători). Ei țineau scorul și știau că șansa era de partea lor. Și, de fapt, o știam și eu. Eram mai singur și mai vulnerabil decât fusesem vreodată. Și sângele Domnului nu mă purificase în niciun fel. Eram la fel de negru ca în ziua în care mă născusem. De aceea, când eram în fața congregației, începusem să am nevoie să-mi adun toate puterile ca să nu mă bâlbâi sau să nu înjur, sau să le spun să-și arunce Bibliile și să se ridice în picioare, să se ducă acasă și să organizeze un protest împotriva creșterii chiriilor.

Când priveam copiii, cu chipurile lor arămii și cafenii, uitându-se la mine când predeam la școala de duminică, mă simțeam de parcă aș fi comis un delict când le vorbeam despre bunul Iisus, când le spuneam să se împace cu soarta lor mizerabilă pe acest pământ, pentru a fi răsplătiți cu laurii vieții veșnice. Doar negrii aveau să primească acești lauri? Oare Paradisul avea să fie doar un alt ghetou? Poate că m-aș fi putut împăca și cu această idee, dacă aș fi putut crede că există bunătate și iubire în Raiul pe care îl înfățișam. Dar stătusem prea multă vreme în amvon și văzusem prea multe lucruri monstruoase. Nu mă refer la faptul evident că pastorii își luau case și mașini Cadillac în timp ce credincioșii continuau să frece podele și să-și lase fiecare centimă, fiecare bănuț, fiecare dolar în mâna întinsă a bisericii. Nu exista iubire în biserică. Era doar a mască a urii, a urii de sine și a disperării. Puterea transfiguratoare a Sfântului Duh se risipea la încheierea slujbei și mântuirea se oprea în pragul bisericii. Când ni se spunea că trebuie să-i iubim pe toți,

eu mă gândisem că asta însemna să-i iubim pe toți. Dar nu. Era valabil doar pentru cei care credeau la fel ca noi, nu era valabil și pentru albi. De exemplu, un pastor mi-a spus că nu trebuie niciodată, în niciun mijloc de transport, sub nicio formă, să mă ridic și să-i cedez locul unei femei albe. Bărbații albi nu se ridicau niciodată să le cedeze locul femeilor de culoare. În mare, era adevărat, i-am înțeles punctul de vedere. Dar care era scopul, sensul mântuirii mele dacă nu-mi dădea voie să mă port cu iubire față de ceilalți, indiferent cum s-ar fi purtat ei cu mine? Ceea ce făceau alții era responsabilitatea lor, pentru care aveau să fie judecați când venea timpul, dar ceea ce făceam eu era responsabilitatea mea, iar eu aveam să fiu judecat la rândul meu. Asta, desigur, dacă nu cumva în Rai nu exista o dispensă specială pentru bietul negru, care n-avea să fie judecat la fel ca celelalte ființe omenești sau îngerii.

Probabil cam în acea perioadă mi-am dat seama că felul în care oamenii văd Viața de Apoi e doar o închipuire, cu distorsionări previzibile și dezirabile ale vieții pe care o au. Și acest lucru nu era valabil doar pentru negri, care nu erau la fel de „simplici” sau de „spontani”, sau de „creștini” ca ceilalți, dar erau mai oprimați. La fel cum noi suntem pentru albi descendenții lui Ham, blestemați pe veci, albi sunt pentru noi descendenții lui Cain. Și îndârjirea cu care îl iubeam pe Dumnezeu era măsura pentru profunda teamă, neîncredere și, până la urmă, ură pentru aproape toți străinii și pentru eschiva și disprețul de sine.

Dar nu mă pot opri aici, sunt mai multe de spus. În ciuda a toate acestea, în viața pe care o duceam existau bucuria, însuflețirea și capacitatea de a înfrunta și de a supraviețui dezastrelor, ceea ce este emoționant și foarte rar. Poate că eram cu toții – pești, târfe, gangsteri, enoriași, copii – uniți de natura opresiunii noastre, de riscurile specifice pe care trebuia să ni le asumăm; și dacă era așa, între aceste limite reușeam uneori să obținem o libertate unii față de ceilalți atât de aproape de

iubire. Dar îmi amintesc mesele de la biserică și picnicurile și mai târziu, după ce am părăsit biserica, și petrecerile în care furia și durerea rămâneau în întuneric, nu ieșeau la suprafață și mâncam, beam, stăteam de vorbă, râdeam și dansam și uitam cu totul de „om”. Aveam alcoolul, friptura, muzica și ne aveam unii pe alții și nu trebuia să ne prefacem că eram ceea ce nu eram. Aceasta este libertatea despre care se cântă uneori în gospel, de exemplu, și în jazz. În tot jazzul, și mai ales în blues, este ceva acid și ironic, autoritar și cu două tăișuri. Americanii albi par să creadă că toate cântecele vesele sunt vesele și toate cântecele triste sunt triste și acesta e felul în care majoritatea americanilor albi le cântă și în ambele cazuri sună atât de deznădăjduit și de inutil încât nu îndrăznești să îți imaginezi din ce adâncuri înghețate provin glăscioarele lor brave și asexuate. Doar cei care au fost expuși știu despre ce e vorba.

Cred că Big Bill Broonzy cânta *I Feel So Good*, un cântec cu adevărat vesel despre un bărbat care merge spre gară să-și întâlnească iubita. Ea se întoarce acasă. Exuberanța incredibil de emoționantă a interpretului ne face să ne dăm seama cât de întunecată fusese viața în absența ei. Nu există nicio garanție că de data asta va rămâne, așa cum spune interpretul, și nici măcar n-a sosit încă. În seara asta sau mâine, sau în următoarele cinci minute ar putea cânta „Singur în dormitor” sau ar putea insista: „Nu-i așa, nu-i așa că ne va fi bine? Dacă nu azi, cu siguranță mâine noapte”. Americanii albi nu înțeleg profunzimi-le din care provine o astfel de tenacitate ironică, dar bănuiesc natura senzuală a acestei forțe și sunt îngroziți de o senzualitate pe care n-o mai pot cuprinde cu mintea. Cuvântul „senzual” nu este menit să înfățișeze domnișoare fermecătoare cu pielea ciocolatie și armăsari negri priapici. Mă refer la ceva mult mai simplu și mai puțin exaltant. Pentru mine a fi senzual înseamnă să respecti și să te bucuri de forța vitală, sau de viață în sine, și să fii prezent în tot ceea ce faci, în efortul de a iubi, în gestul

prin care rupi pâinea. Va fi o zi mare pentru America atunci când vom reîncepe să mâncăm pâine în locul acestui cauciuc blasfemic și fără gust cu care am înlocuit-o. Și nici măcar nu sunt frivol. Ceva sinistru se întâmplă cu un popor atunci când își pierde încrederea în propriile reacții atât de profund ca aici și devine atât de nefericit ca acum. Dar această incertitudine individuală a albilor americani, această incapacitate de a renaște din fântâna propriilor vieți sunt cele care îngreunează orice discuție, orice edificare, cu alte cuvinte, orice realitate. Cel care nu are încredere în el însuși n-are niciun reper al realității, pentru că acest reper nu poate fi decât el însuși. Un astfel de om interpune între sine și realitate un labirint de atitudini. Și, mai mult, aceste atitudini, deși persoana în cauză nu e conștientă de asta (nu e conștientă de atât de multe!), sunt atitudini istorice și publice. Nu au legătură cu prezentul, la fel cum nu au legătură cu omul. Astfel, tot ceea ce albi nu știu despre negri dezvăluie, întocmai, inexorabil, ceea ce nu știu despre ei înșiși.

Creștinii albi au uitat și câteva amănunte istorice elementare. Au uitat că religia prin care își identifică acum virtutea și puterea – „Dumnezeu e de partea noastră”, spune Dr. Verwoerd² – s-a născut, atunci când încă nu conta culoarea pielii, într-un ținut stâncos din zona cunoscută acum sub numele de Orientul Mijlociu și că, pentru a se înființa biserica creștină, Hristos a trebuit să fie ucis, de romani, și că adevăratul arhitect al bisericii creștine nu a fost nerespectabilul evreu care i-a dat numele, ci nemilos de fanaticul și arogantul Sfânt Pavel. Energia îngropată de nașterea națiunilor creștine trebuie să se întoarcă în lume, nimic nu o poate împiedica. Cred că mulți dintre noi

2 Politician, sociolog și jurnalist din Africa de Sud, care a contribuit la proclamarea Africii de Sud ca republică și a fost prim-ministru din 1958 până în 1966, când a fost asasinat. (n.t.)

își doresc să se întâmple asta și se tem, pentru că, deși aceeași transformare înglobează promisiunea eliberării, în același timp ea impune necesitatea unei schimbări uriașe. Dar pentru a înfrunta forța latentă și neatinsă a celor odată subjugati, pentru a supraviețui ca om care se mișcă prin lume cu o încărcătură morală, America și toate națiunile apusene vor fi silite să se reexamineze și să se elibereze de multe lucruri care acum sunt considerate sacre și să renunțe la aproape toate presupunerile folosite pentru a-și justifica existența, angoasa și crimele.

„Raiul albului”, cântă un predicator musulman negru, „este iadul negrului”. Unii ar putea obiecta că aceasta este o perspectivă simplistă, dar cântecul este adevărat și a fost adevărat încă de când albi au început să conducă lumea. Africanii o spun altfel: când albi au venit în Africa, albul avea Biblie și africanul avea pământul, dar acum albul e cel care este despărțit de pământ împotriva voinței lui, în mod sângeros, și africanul, cel care încă încearcă să digere sau să regurgiteze Biblia. De aceea lupta care începe acum în lume este una complexă și implică rolul istoric al creștinismului pe harta puterii, adică a politicii, și pe harta moralei.

Pe harta puterii, creștinismul a operat cu o aroganță și o cruzime nețărmmurite, absolut necesare, din moment ce o religie se impune în fața celor care au descoperit adevărata credință: datoria spirituală de a elibera necredincioșii. Mai mult, această credință adevărată ține cont mai mult de suflet decât de trup, fapt căruia îi stă mărturie carnea (și cadavrele) nenumăraților necredincioși. Și atunci este clar că orice contestă autoritatea adevăratei credințe contestă și dreptul de a stăpâni al națiunilor care au această credință; pe scurt, contestă dreptul la propriul pământ. Propovăduirea Bibliei, indiferent de motivele, de integritatea sau de eroismul unora dintre misionari, a fost o justificare absolut indispensabilă pentru a se înstăpâni pe acele pământuri. Preoți, călugărițe și profesori au ajutat la

protejarea și sanctificarea unei puteri atât de nemilos folosite de către cei care erau într-adevăr în căutarea unui oraș, dar nu a unuia ceresc, ci a unuia care să fie clădit de captivi.

Biserica creștină în sine – din nou, așa cum au povestit unii dintre predicatorii ei – a consfințit și s-a bucurat de aceste cuceriri și a încurajat, chiar dacă nu s-a pronunțat astfel, convingerea că acele cuceriri, având ca rezultat bunăstarea relativă a popoarelor occidentale, erau dovada voinței divine. Dumnezeu ajunsese departe de deșertul din care plecase, dar asta a făcut și Allah, deși în cu totul altă direcție. Dumnezeu, îndreptându-se spre nord și ridicându-se pe aripile puterii, devenise alb, iar Allah, lipsit de putere, aflat pe partea întunecată a Raiului, devenise – cel puțin, în scopuri practice – negru.

Astfel, în sfera moralei, rolul creștinismului a fost, în cel mai bun caz, ambivalent. Chiar și lăsând deoparte aroganța uluitoare ce pleacă de la premiza că morala celorlalți e inferioară celei creștine și că, astfel, creștinilor li se cuvine totul și au voie să se folosească orice mijloace pentru a-i schimba pe ceilalți, coliziunea dintre culturi – și schizofrenia gândirii creștine – a făcut din morală un teritoriu la fel de necartografiat ca oceanul de odinioară și la fel de periculos ca oceanul din prezent. Nu este exagerat să afirmăm că oricine dorește să devină o persoană cu adevărat morală (nu are sens să ne întrebăm dacă acest lucru e posibil sau nu; eu cred că trebuie să credem că este posibil) trebuie să se dezbrace de toate prohibițiile, crimele și ipocriziile bisericii creștine. Dacă ideea de Dumnezeu are vreun temei sau vreo valoare, atunci aceasta este să ne facă mai buni, mai liberi și mai iubitori. Dacă Dumnezeu nu poate face asta, atunci e momentul să renunțăm la El.

Cu mult timp înainte să-l întâlnesc, auzisem de Onorabilul Elijah Muhammad și de Națiunea Islamului, mișcarea al cărei lider era. Dar nu-i dădusem prea multă atenție pentru că mesajul nu mi se păruse prea original; auzisem toată viața diverse versiuni ale acelui discurs. Uneori stăteam sâmbătă seara în Harlem, în mijlocul mulțimii adunate la intersecția dintre 125th Street și Seventh Avenue, și îi ascultam pe propovăduitorii musulmani. Dar ascultasem sute de astfel de discursuri, sau cel puțin așa mi s-a părut inițial. Oricum, de mult timp am tendința de a nu asculta nimic din ceea ce se rostește de la un amvon sau ceva asemănător.

Auzisem de multe ori același discurs despre albi. Și am respins din start ideea Națiunii Islamului conform căreia ar trebui să existe o economie neagră separată în America, idee pe care o mai auzisem și pe care o consider nerealistă și chiar dăunătoare. Apoi două lucruri m-au făcut să încep să-i ascult pe vorbitori, iar unul dintre ele a fost comportamentul poliției. Până la urmă mai văzusem chiar la acel colț de stradă oameni puși pe fugă pentru că spuneau lucruri mult mai puțin virulente și văzusem destule mulțimi împrăștiate de polițiști cu bâte sau călare.

Dar acum polițiștii nu făceau nimic. Evident, nu pentru că deveniseră mai umani, ci pentru că așa li se ordonase și pentru că le era teamă. Și chiar le era și mă bucuram să văd asta. Stăteau acolo, în grupuri de câte doi, trei sau patru, în uniforme lor albastre, cu fețele lor de cercetași, complet nepregătiți, ca orice bărbat american, în fața unei situații ce nu poate fi rezolvată cu bâta, cu pumnul sau cu arma. Poate că i-aș fi compătimit dacă nu aș fi fost de atâtea ori la mâna lor și dacă n-aș fi descoperit, prin experiențe îngrozitoare, cum se purtau când dețineau puterea și cum se purtau când dețineai puterea. Comportamentul mulțimii, intensitatea tăcută, a fost celălalt lucru care m-a silit să-i reevaluez pe vorbitori și mesajul lor. Câteodată mă gândesc, cu disperare, că americanii ar crede

orice discurs politic – nu prea am făcut altceva în acești ultimi ani nefaști –, așa că poate nu înseamnă mare lucru să spui că, mai ales după toate lucrurile prin care a trecut Harlemul din cauza demagogilor, acest simț al integrității constituia o schimbare majoră. Cu toate acestea, vorbitorii aveau un aer profund dedicat și oamenii îi priveau cu un fel de înțelegere a speranței pe chipuri, nu ca și cum ar fi fost consolați sau anesteziați, ci ca și cum ar fi fost zdruncinați.

Puterea era subiectul discursurilor pe care le-am auzit. Ni se oferea, ca doctrină a Națiunii Islamului, dovada istorică și divină că toți albi sunt blestemați, că sunt diavoli și că vor fi nimiciți. Asta îi revelase însuși Allah profetului Său, Onorabilul Elijah Muhammad. Legea albilor se va sfârși definitiv în zece, cincisprezece ani (și trebuie să recunoaștem că toate semnele prezentului stau mărturie exactității acestei profeții). Mulțimea părea să soarbă înțelesurile acestei teologii fără niciun fel de efort – toate mulțimile sorb astfel înțelesurile teologiei, în ambele părți ale Ierusalimului, în Istanbul și la Roma – și acestea nu erau mai puțin indigeste decât familiarul stigmat conform căruia urmașii lui Ham sunt blestemați. Nici mai mult, nici mai puțin. Fusesse inventat în același scop: sanctificarea puterii. Dar nu s-a investit prea mult timp în aspectul teologic, pentru că publicul din Harlem nu trebuia convins că toți albi sunt diavoli. Erau fericiți să primească o confirmare divină a propriei experiențe, să audă – și era ceva îngrozitor de auzit – că fuseseră mințiți atâția ani, atâtea generații și că, în sfârșit, asuprirea lor lua sfârșit, pentru că Dumnezeu era negru.

Dar de ce o auzeau abia acum, de vreme ce nu era prima dată când se rostea? O auzisem și eu de multe ori, de la mulți profeți, toată copilăria. Elijah Muhammad însuși ducea mai departe acest mesaj de mai bine de treizeci de ani; nu este un star al momentului, mi s-a spus că devenise pastor pentru că, pe la șase ani, tatăl său fusesse linșat sub ochii lui. (Cam la

asta se rezumă drepturile cetățenilor.) Iar acum, brusc, cei care n-au putut niciodată să audă acest mesaj îl aud și îl cred și sunt schimbați. Elijah Muhammad a reușit să facă ceea ce generații de asistenți sociali, comitete, rezoluții și rapoarte, locuințe sociale și locuri de joacă n-au reușit: să vindece și să izbăvească dependenții de alcool și de droguri, să-i convertească pe cei care au ieșit din închisoare și să-i țină departe de a fi iar închiși, să facă bărbații caști și femeile virtuozose și să le confere tuturor o mândrie și o seninătate care plutesc în jurul lor ca o lumină infailibilă. El a reușit să facă toate aceste lucruri pe care biserica noastră creștină a eșuat lamentabil să le facă. Cum a reușit Elijah?

Ei bine, într-un fel – și nu vreau să minimalizez rolul său și reușita sa –, nu el a reușit, ci timpul. Timpul ajunge din urmă regatele și le zdrobește, își înfige colții în doctrine și le sfâșie; timpul dezvăluie fundațiile pe care se înalță orice regat și le erodează și distruge doctrinele, demonstrând că sunt neadevurate. Pe atunci, nu foarte demult, când preoții din acea biserică a Romei au binecuvântat băieții italieni plecați să pustiască o țară de negri lipsiți de apărare – care până în acel moment nu se consideraseră negri –, nu era cu puțință să crezi într-un Dumnezeu negru. Să crezi asta ar fi însemnat să fii nebun.

Dar timpul a trecut și creștinătatea s-a dovedit a fi falimentară moral și instabilă politic. Tunisienii au avut dreptate în 1956 – și a fost un moment important în istoria occidentală (și africană) –, când au contracara justificarea francezilor de a rămâne în Africa de Nord cu întrebarea: „Dar francezii? Sunt pregătiți să se autoguverneze?”. Din nou, termenii „civilizat” și „creștin” încep să aibă o sonoritate stranie, mai ales pentru cei judecați pentru că nu sunt nici civilizați, nici creștini, atunci când o națiune creștină capitulează în fața unei orgii violente și schiloade, așa cum a făcut Germania în timpul celui de-al Treilea Reich. Pentru crima unor strămoși, la mijlocul

secolului xx, în inima Europei – citadela Domnului –, milioane de oameni au fost condamnați la moarte într-un fel atât de calculat, atât de sinistru și pentru atâta timp, pe care nicio epocă înaintea acesteia iluminate nu fusese în stare să și-l închipuie, cu atât mai puțin să-l înfăptuiască și să-l consemneze. Mai mult, cei subjugăți de Occident, spre deosebire de cei care trăiesc în Occident, sunt conștienți că rolul actual al Germaniei în Europa este acela de bastion împotriva hoardelor „necivilizate” și, de vreme ce puterea e ceea ce își doresc cei lipsiți de putere, înțeleg foarte bine ce vrem să păstrăm noi, cei din Vest, și nu se lasă păcăliți de discursul nostru despre libertate, pe care n-am fost niciodată dispuși să-l împărtășim cu ei. Din punctul meu de vedere, al Treilea Reich în sine face irelevantă pentru totdeauna ipoteza superiorității creștine, altfel decât în termeni tehnologici. Albii au fost și sunt uluiți de Holocaust. Nu știau că ar fi capabili să facă așa ceva.

Dar mă îndoiesc profund că negrii au fost uluiți, cel puțin nu în aceeași măsură. Pe mine personal soarta evreilor și indiferența lumii la soarta lor m-au înspăimântat foarte tare. În acei ani îngrozitori n-am putut să nu simt că indiferența umană s-a putea răsfărânge asupra mea dacă Statele Unite s-ar hotărî să ucidă negri în mod sistematic și nu treptat și pe ascuns. Desigur, am fost asigurat autoritar că ce li s-a întâmplat evreilor în Germania nu li s-ar putea întâmpla negrilor în America, dar m-am gândit, sumbru, că probabil evreii germani crezuseră în aceleași asigurări și, din nou, n-am putut împărtăși viziunea albilor despre ei înșiși din simplul motiv că albii în America nu se poartă cu negrii așa cum se poartă cu ceilalți albi. Când un alb și un negru stau față în față, mai ales dacă negrul este neajutorat, ies la iveală lucruri îngrozitoare. O știu. Am fost dus de multe ori în subsoluri claustrofobe și am văzut și am auzit și am suportat secretele femeilor și bărbaților albi disperăți, care știau că vor fi în siguranță cu mine, pentru că, și dacă aș vorbi,

nimeni nu m-ar crede. Și nu m-ar crede tocmai pentru că ar ști că ceea ce spun e adevărat.

Felul în care au fost tratați negrii în timpul celui de-al Doilea Război Mondial marchează pentru mine o întorsătură în relația negrilor cu America. Pe scurt, simplificând abuziv, o anumită speranță s-a stins, un anumit respect pentru albi americani s-a estompat. Negrii au început să-i compătimească sau să-i urască. Trebuie să vă puneți în pielea celui care poartă uniforma țării lui, care riscă să-și dea viața pentru țara lui și căruia camarazii de arme și superiori îi spun „negrotei”, care primește cele mai grele, mai urâte și umilitoare sarcini, care știe că generalii albi i-au informat pe europeni că este subuman, care nu dansează la petrecerile organizate pentru armată unde dansează soldații albi și nu bea în barurile în care beau soldații albi și care se uită la prizonierii de război germani care sunt tratați cu mai multă omenie de către americani decât a fost el vreodată. Și care, în același timp, ca ființă omenească, este mult mai liber într-o țară străină decât a fost vreodată acasă.

Acasă! Acest cuvânt începe să aibă o sonoritate alarmată și diabolică. Trebuie să vă gândiți ce i se întâmplă acestui cetățean când, după tot ce a îndurat, se întoarce acasă: puneți-vă în locul lui când își caută de lucru sau când își caută o locuință, mergeți în locul lui cu autobuzele segregate, citiți prin ochii lui însemnele de pe uși „Alb” și „De culoare” și, mai ales, „Doamne albe” și „Femei de culoare”, uitați-vă în ochii soției lui, uitați-vă în ochii fiului său, ascultați cu urechile lui discursurile politice, Nordul și Sudul, imaginați-vă că vi se spune să „așteptați”. Și toate acestea se petrec în cea mai liberă și cea mai bogată țară din lume, la mijlocul secolului xx. Schimbarea de atitudine subtilă și ucigătoare pe care ai putea-o simți merge mână în mână cu înțelegerea faptului că o civilizație nu e distrusă de oameni malefici; nu e nevoie ca oamenii să fie malefici, ci doar lipsiți de coloană vertebrală. Acum câteva luni eram împreună

cu două cunoștințe, toți negri, trecuți de treizeci de ani, și arătând ca atare, în barul aeroportului O'Hare și barmanul a refuzat să ne servească pentru că, a susținut el, păream prea tineri. A trebuit să-mi adun toată răbdarea ca să nu-l strâng de gât, a fost nevoie de o mare insistență și de ceva noroc pentru a vorbi cu managerul care i-a luat apărarea barmanului spunând că era nou și că nu învățase încă să deosebească un tânăr negru de 20 de ani de un „tânăr” negru de 37 de ani. Până la urmă am fost serviți, dar în acel punct nicio cantitate de whiskey nu ne-ar mai fi putut fi de ajutor. Barul era extrem de aglomerat și altercația noastră fusese extrem de zgomotoasă, dar niciunul dintre clienții localului nu făcuse nimic să ne ajute.

După ce incidentul a luat sfârșit, în timp ce noi trei stăteam la bar tremurând de furie și de frustrare și bând – captivi în aeroport, pentru că veniserăm intenționat mai devreme ca să avem timp să bem ceva și să mâncăm –, un tânăr alb de lângă noi ne-a întrebat dacă eram studenți. Probabil că ăsta era singurul lucru care ar fi putut explica conflictul. I-am spus că nu voise să vorbească cu noi înainte și că acum nu voiam noi să vorbim cu el. Răspunsul l-a rănit în mod vizibil, ceea ce m-a făcut să îl disprețuiesc. Dar când unul dintre noi, veteran al războiului din Coreea, i-a spus că lupta pe care o duseserăm în bar era și lupta lui, tânărul i-a răspuns: „Mi-am pierdut conștiința cu mult timp în urmă”, s-a întors și a plecat. Știu că nu v-ați gândi la asta, dar acel tânăr este norma. Așa că, judecând după dovezi, toți cei din bar își pierduseră la rândul lor conștiința. Acum câțiva ani, i-aș fi urât pe acei oameni din tot sufletul. Acum îmi era milă de ei, îmi era prea milă de ei ca să-i urăsc. Și nu e cel bun sentiment pe care să-l ai față de concetățenii tăi.

Dar până la urmă amenințarea extincției universale care planează azi asupra întregii lumi este cea care schimbă definitiv natura realității și care pune sub semnul întrebării, în cel mai devastator mod, adevărata semnificație a istoriei umane. Noi,

oamenii, avem acum puterea de a ne autoextermina; aceasta pare să fie suma realizărilor noastre. Am pornit pe acest drum și am ajuns aici în numele lui Dumnezeu. Astfel, acesta este cel mai bun lucru pe care îl poate face Dumnezeu (Dumnezeul alb). Și dacă e așa, atunci a venit vremea să-l înlocuim, dar cu ce? Acest vid, această disperare, acest chin se simt peste tot, de pe străzile din Stockholm până în bisericile din New Orleans și pe trotuarele din Harlem.

Dumnezeu e negru. Toți negrii aparțin Islamului, au fost aleși. Și Islamul va conduce lumea. Visul, scopul, e vechi, doar culoarea pielii s-a schimbat. Și acesta este visul, luminoasa posibilitate, pe care mii de bărbați și femei de culoare oprimați din această țară aleg să-l ia cu ei după discursul pastorului musulman, de pe străzile întunecate și zgomotoase ale ghetoului în cocioabele în care atât de mulți au pierit. Dumnezeul alb nu i-a mântuit, poate o va face cel negru.

Când eram în Chicago vara trecută, Onorabilul Elijah Muhammad m-a invitat la cină la el acasă. O casă impunătoare din sudul orașului și sediul central a mișcării Națiunea Islamului. Nu mersesem la Chicago ca să-l întâlnesc pe Elijah Muhammad, nici nu-mi trecuse prin cap. Dar în momentul în care am primit invitația, mi-am dat seama că ar fi trebuit să mă aștept la asta. Într-un fel, invitația se datora obtuzității incredibile, abisale și înfiorător de lașe a liberalilor albi. Oricât aș fi încercat, în public sau în particular, să explic mișcarea musulmană a negrilor și forța pe care o căpătase, lipsa de reacție de care aveam parte dezvăluia conexiunea inexistentă dintre atitudinea liberalilor și percepția asupra propriilor vieți, asupra propriilor cunoștințe; de fapt, dezvăluia că știau să aibă de-a face cu negrii doar ca simbol sau ca victime, nu și ca oameni în carne și oase.

Malcolm X, care e considerat secundul mișcării și viitorul ei lider, spune adevărul când afirmă că „violența” n-a fost invocată

când israelienii s-au ridicat pentru a recâștiga Israelul, ci doar atunci când negrii anunță că vor lupta pentru drepturile lor. Cuceririle Angliei, toate sângeroase, fac parte din ceea ce americanii au în minte când vorbesc despre gloria Regatului Unit. În Statele Unite, violența și eroismul au devenit sinonime, exceptând cazul în care e vorba despre negri, și singura cale de a-l contrazice pe Malcolm este de a-l aproba și apoi de a ne întreba de ce se întâmplă asta. Afirmatia lui Malcolm nu își găsește răspunsul în trimiteri la reușitele NAACP³, cu precădere pentru că foarte puțini liberali înțeleg cât de mult durează, cât e de costisitor și de dureros să aduni dovezi pe care să le aduci la tribunal și cât de îndelungate sunt aceste lupte juridice. Nu-și găsește răspunsul nici în mișcarea studentească sit-in⁴, din simplul motiv că nu toți negrii sunt studenți și nu locuiesc cu toții în Sud. În orice caz, eu refuz să fiu pus în situația de a nega adevărul din afirmațiile lui Malcolm, doar pentru că nu sunt de acord cu concluziile lui sau doar pentru a liniști conștiința liberală. Lucrurile sunt atât de rele cum spun negrii musulmani că sunt – de fapt, sunt și mai rele, și musulmanii înrăutățesc lucrurile –, dar nu există niciun motiv pentru care ar trebui să se aștepte de la cei de culoare să fie mai răbdători, mai reținuți, mai vizionari decât albi, dimpotrivă. Adevăratul motiv pentru care non-violența e considerată o virtute la negri este că albi nu vor ca viețile, imaginea de sine și proprietatea să le fie amenințate. Ți-ai dori s-o rostească mai des. După o emisiunea televizată în care am apărut și eu, și Malcolm X, Malcolm a fost

3 The National Association for the Advancement of Colored People, organizație pentru drepturile civile din Statele Unite, înființată în 1909, cu membri albi și de culoare, pentru a lupta în justiție pentru drepturile comunității afro-americane. (n.t.)

4 Mișcare non-violentă din Statele Unite pentru drepturile civile, începută în anii '60 în Statele Unite. (n.t.)

oprit de un alb din public care i-a spus: „Am o mie de dolari și un pogon de pământ. Ce-o să mi se întâmple?”. Am admirat directetea întrebării, dar n-am auzit răspunsul lui Malcolm, pentru că încercam să-i explic altcuiva că situația irlandezilor de acum o sută de ani și situația negrilor de azi nu pot fi comparate în vreun fel edificator.

Negrii au fost aduși aici în lanțuri, cu mult înainte ca irlandezii să se gândească la posibilitatea de a părăsi Irlanda; cum te-ar putea consola să auzi că imigranții care au ajuns aici de bunăvoie, la mult timp după tine, au mai multe drepturi? În timp ce așteptam liftul, cineva mi-a strâns mâna și a spus: „La revedere, domnule James Baldwin! În curând o să vă spunem domnul James X.” Și m-am gândit pentru o clipă: Dumnezeu mare, dacă lucrurile continuă așa, probabil că o să se ajungă să mi se spună astfel. Cred că Elijah Muhammad văzuse acea emisiune, sau poate o alta, și i se vorbise despre mine. Așa că, într-o după-amiază târzie dintr-o duminică fierbinte, m-am prezentat la ușa lui.

Mi-era teamă, pentru că fusesem literalmente somat de o figură grandioasă. Mi-era teamă și dintr-un alt motiv. Cunoșteam conflictul din mine dintre iubire și putere, dintre durere și furie și felul straniu, chinuitor de a parcurge distanța dintre acești doi poli, încercând mereu să aleg ce e mai bun, nu ce e mai rău. Dar această alegere era o alegere în termenii unui mai bun personal, intim (până la urmă, eram scriitor); ce relevanță avea în termenii unui mai rău social? Iată sudul orașului, un milion de oameni în captivitate, întinzându-se cât vedeai cu ochii. Și acei oameni nici măcar nu citeau, populațiile oprimite nu au timp și energie de prisos. Nici cei înstăriți, care ar fi trebuit să-i ajute, nu citeau, din câte știu, doar cumpărau cărți și le devorau, dar nu ca să învețe, ci ca să adopte noi atitudini. De asemenea, știam că, odată intrat în casă, nu puteam să fumez sau să beau și m-am simțit vinovat că aveam țigările în buzunar, la

fel cum mă simțisem cu ani în urmă, când prietenul meu mă dusesese pentru prima dată la biserica lui. Întârziasem o jumătate de oră, pentru că mă rătăcisem și simțeam că meritam să fiu muștrat ca un școlar.

Tânărul care mi-a deschis – în jur de treizeci de ani, cu o față zâmbitoare – nu părea să considere jignitoare întârzierea mea și m-a condus într-o încăpere mare. Într-o parte a încăperii stăteau șase femei, îmbrăcate în alb; erau concentrate asupra unui bebeluș care părea să fie al celei mai tinere dintre ele. În cealaltă parte a încăperii erau șapte sau opt bărbați, tineri, în costume închise la culoare, relaxați și impunători. Lumina pătrundea în acea încăpere cu acea liniște pe care ne-o amintim din camerele copilăriei: o lumină pe care mai târziu o regăsim doar în vise.

Îmi amintesc că am fost uluit de tăcerea, de relaxarea, de liniștea, de bunul gust de acolo. Am fost prezentat și salutat cu o cordialitate și un respect sincere, și acel respect mi-a accentuat teama, pentru că asta însemna că așteptau de la mine ceva ce știam că nu le pot oferi; apoi ne-am așezat. Elijah Muhammad nu era acolo. Conversația era lentă, dar nu atât de scorțoasă cum mă așteptasem. Ei au condus conversația, pentru că eu nu știam ce subiecte era acceptabil să aduc în discuție. Știau mai multe despre mine și citiseră mai mult din ceea ce scrisesem decât mă așteptasem, și m-am întrebat ce înțeleseseră din toate acele lucruri și la ce se așteptau să le fiu de folos. Femeile își continuau la rândul lor conversația în șoaptă; am înțeles că nu participau la conversațiile bărbaților. Câteva femei tot intrau și ieșeau din încăpere, probabil pregătind cina. Noi, bărbații, nu am aprofundat niciun subiect, căci, evident, îl așteptam pe Elijah. Bărbații au ieșit pe rând din încăpere și s-au întors. Apoi am fost întrebat dacă voiam să mă spăl pe mâini și m-am dus și eu în baia din capătul holului. La scurt timp după ce m-am întors, ne-am ridicat și Elijah a intrat în încăpere.

Nu știu exact ce mă așteptasem să văd. Citisem câteva dintre discursurile lui și ascultasem la radio fragmente din altele, așa că îl asociam cu ferocitatea. Dar nu, omul care a intrat în acea încăpere era mic de statură și suplu, foarte delicat, cu trăsături fine, ochi mari, calzi și cel mai încântător zâmbet. Odată cu el în încăpere a mai pătruns ceva: bucuria discipolilor săi de a-l vedea, bucuria lui de a-i vedea.

Era genul de întâlnire pe care o privești zâmbind, deoarece pur și simplu este atât de rar să vezi oameni bucurându-se unul de celălalt. Le-a tachinat părintește pe femei, fără niciun fel de urmă de flirt onctuos și josnic, pe care îl știam atât de bine din alte biserici, și ele i-au răspuns cu o mare libertate, dar totodată de la o mare și iubitoare distanță. Știam că mă văzuse când intrase în cameră, deși nu se uitase în direcția mea. În timp ce vorbea și râdea cu ceilalți, pe care nu-i vedeam decât ca pe copiii lui, am avut senzația că mă măsoara din cap până-n picioare, hotărâ ceva. S-a întors către mine să-mi ureze bun venit cu acel zâmbet minunat și m-a transportat cu douăzeci și patru de ani în urmă, în momentul în care pastorul îmi zâmbise și mă întrebase: „Al cui băiat ești tu?”.

Nu am răspuns așa cum răspunsesem atunci, pentru că sunt anumite lucruri (nu prea multe) pe care nu le putem face de două ori. Dar mi-am dat seama de ceea ce mă făcea să simt, de felul în care eram atras de autoritatea lui stranie, de felul în care zâmbetul său promitea să-mi ridice povara vieții de pe umeri. Principala trăsătură de pe chipul lui Elijah este durerea, iar zâmbetul lui este martorul ei – o durere atât de veche, de profundă și de întunecată, încât devine personală și specifică doar atunci când zâmbește. Mă întreb ce voce ar avea dacă ar cânta. S-a întors către mine cu cel zâmbet și a spus ceva de genul: „Am multe să-ți spun, dar vom aștepta să ne așezăm.” Iar eu am râs. M-am gândit la tata și la mine, la cum am fi fost dacă eram prieteni.

În sufragerie se aflau două mese lungi, bărbații erau așezați la una dintre ele, iar femeile la cealaltă. Elijah stătea în capul mesei, iar eu în stânga lui. Nu îmi amintesc prea bine ce am mâncat, decât că era copios, sănătos și simplu – atât de sănătos și de simplu încât m-a făcut să mă simt foarte decadent și cred că din cauza asta am băut două pahare pline cu lapte. Elijah a menționat că mă văzuse la televizor și că i se părea că nu eram încă spălat pe creier și că încercam să devin eu însumi. A spus asta într-un fel bizar de intimidant, privindu-mă drept în ochi și acoperindu-și buzele cu mâna de parcă încerca să-și ascundă dinți stricați. Dar dinții lui nu erau stricați. Apoi mi-am amintit că fusese la închisoare. Probabil că într-adevăr mi-ar fi plăcut să devin eu însumi, orice ar fi însemnat acest lucru, dar știam că Elijah și cu mine nu înțelegeam același lucru prin asta. I-am răspuns că da, încercam să devin eu însumi, dar nu am știut cum să spun mai multe, așa că am așteptat.

De fiecare dată când Elijah vorbea, din jurul mesei se înălțau glasuri care îl aprobau în cor. Asta a început să mă irite. Iar Elijah mai avea un obicei enervant: își lăsa întrebările și comentariile să ricoșeze din altcineva către tine. S-a întors către bărbatul din dreapta lui și a început să vorbească despre diavoli albi alături de care apărusem la TV: „Cum l-au (m-au) făcut să se simtă?”. Nu am putut răspunde la acea întrebare și nu am fost prea sigur dacă trebuia să răspund. Cei la care se referea mă făcuseră într-adevăr să mă simt inutil și furios, dar nu îi consideram diavoli. Elijah a continuat să vorbească despre crimele albilor în uralele nesfârșite ale corului aprobator.

Cineva de la masă a spus: „Albul e diavolul însuși. Și o demonstrează prin faptele lui.” M-am uitat în jur. Un bărbat foarte tânăr spusese asta, aproape un băiat – cu pielea foarte închisă la culoare, foarte sobru, foarte înrăit. Elijah a început să vorbească despre creștinism și despre creștini în același fel amuzat. Am început să-mi dau seama că puterea lui Elijah venea din

franchețea sa. Nu era nimic calculat la el, credea fiecare cuvânt pe care îl rostea. Potrivit spuselor lui Elijah, adevăratul motiv pentru care eu nu îmi dădeam seama că albul e diavolul era că fusesem expus pentru prea mult timp învățăturilor albilor și că nu fusesem niciodată instruit cum se cuvine. „Așa-numitul negrotei american”.

Vremea albilor se încheiase în 1913, dar a fost voia lui Allah ca pierdutul popor negru să se elibereze de stăpânii lui albi și să se întoarcă la adevărata credință, la Islam. Până când toate acestea nu se vor împlini, și se vor împlini curând, distrugerea albilor va fi amânată. Misiunea lui Elijah este să readucă „așa-numitul negrotei” la Islam, să separe aleșii lui Allah de această nație damnată. Mai mult, albiile își cunosc istoria, știu că sunt însuși diavolul și știu că li se scurge timpul, și toate această tehnologie, toată psihologia, știința și „escrocologia” sunt dezvoltate în încercarea de a-i împiedica pe negri să audă adevărul.

Adevărul este că la începuturi nu exista niciun chip alb în univers. Negrii domneau peste pământ și negrul era perfect. Acesta este adevărul despre epoca pe care albiile o numesc acum preistorie. Vor ca negrii să creadă că și ei, la fel ca albiile, au trăit în peșteri și s-au cățarat în copaci și au mâncat carne crudă și n-au avut capacitatea de a vorbi. Dar nu e adevărat. Negrii nu au fost niciodată într-o astfel de situație. Allah a lăsat diavolul, prin intermediul oamenilor lui de știință, să facă experimente infernale care au dus la crearea diavolului cunoscut ca bărbatul alb, iar apoi, și mai dezastruos, la crearea femeii albe. Și s-a decretat ca aceste creaturi monstruoase să conducă lumea pentru un anumit număr de ani – am uitat câte mii, dar, în orice caz, domnia lor ia acum sfârșit, iar Allah, care nu a încuviințat nicicând crearea albului (care știm că nu e om, ci diavol) este nerăbdător să readucă pacea pe care albiile au distrus-o. Astfel, prin definiție, albiile nu au nicio virtute și, cum sunt o creație și prin reproducere nu pot deveni negri, pentru ei nu există speranță.

Nu este nimic nou în această formulare neîndurătoare în afara de meticulozitatea simbolurilor și de onestitatea urii. Acest ton emoțional îmi este la fel de familiar ca o a doua piele. Este un alt fel de a spune: păcătoșii vor fi captivi în iad vreme de o mie de ani. Faptul că păcătoșii au fost mereu albi e un adevăr de care negrii americani nu trebuie convingși, și astfel, fiecare negru american riscă să fie expus la paranoia. Într-o societate ostilă care prin natura sa pare determinată să te elimine, care în trecut a eliminat atâția și care elimină atâția alții în fiecare zi, începe să fie aproape imposibil să mai faci diferența între o rană adevărată și una închipuită. E tentant să renunți rapid să mai faci această diferență și, mai grav, de obicei renunți fără să îți dai seama că ai făcut-o.

Pentru mine, de exemplu, toți polițiștii și toți paznicii deja au devenit la fel, iar comportamentul meu e gândit în așa fel încât să îi intimidez înainte să mă intimideze ei pe mine. Cu siguranță, sunt vinovat de comiterea câte unei nedreptăți din când în când, dar acesta este un lucru inevitabil, de vreme ce nu pot risca să presupun că umanitatea acestor oameni e mai reală decât uniformele lor. Majoritatea negrilor nu pot risca să presupună că umanitatea albilor este mai reală decât culoarea pielii lor. Și, imperceptibil, dar inevitabil, asta duce la o stare mentală în care, pentru că ai învățat de atîta vreme să te aștepți la ce e mai rău, devine foarte ușor să crezi ce mai rău. Brutalitatea cu care cei de culoare sunt tratați în această țară nu poate fi prezentată ca o exagerare, oricât de puțin și-ar dori albi să audă asta.

La început – și nici asta nu poate fi prezentată ca o exagerare –, negrii nu pot crede că albi se poartă cu ei astfel, nu înțeleg ce au făcut ca să merite asta. Iar în momentul în care își dau seama că felul în care sunt tratați nu are nicio legătură cu nimic din ce au făcut, că încercarea albilor de a-i distruge – pentru că acesta este termenul corect – este una gratuită, nu le e

greu să îi considere pe albi diavolul însuși. Aproape că nu există limbaj pentru ororile trăite de negrul american. Intimitatea experienței sale, care abia începe să fie recunoscută în limbaj, dar care este negată sau ignorată în discursul public, de unde și limbajul specific al celor de culoare, tinde să acorde credibilitate oricărui sistem care pretinde că încearcă să o clarifice. Și, de fapt, adevărul despre negru, ca entitate istorică și ca ființă umană, i-a fost ascuns cu intenție și cruzime. Puterea lumii albe e amenințată atunci când negrul refuză să accepte definițiile albilor. Astfel, se fac eforturi ca negrul să fie eliminat, nu se făceau doar în trecut, ci și astăzi.

Cine ar putea, deci, să spună care e rădăcina spaimei și a răului? Atunci de ce nu e posibil ca totul să fi început de la negru și ca el să fi fost perfect, mai ales că aceasta este afirmația pe care albi au susținut-o atâtea secole despre ei înșiși? Mai mult, acum este limpede că albi sunt o minoritate – o minoritate atât de restrânsă încât aproape că par o invenție – și că nu pot spera să mai conducă lumea și de acum înainte. Dacă lucrurile stau așa, de ce nu s-ar putea ca ei să-și fi câștigat dominanța inițială prin forță brută și înșelătorie și vărsare de sânge și în contradicție cu voia cerurilor, și nu, precum susțin, călăuziți de voia Celui de Sus? Și dacă lucrurile stau așa, atunci sabia pe care atâtea secole au folosit-o împotriva altora poate fi întoarsă fără milă împotriva lor. Martorii cerești sunt schimbători și pot lucra în favoarea oricui e mai aproape de ceruri la momentul respectiv. Iar legenda și teologia, create pentru a ne sanctifica fricile, crimele și aspirațiile, le și înfățișează așa cum sunt.

Într-un târziu am răspuns la una dintre întrebările indirecte: „Am părăsit biserica acum douăzeci de ani și nu m-am mai alăturat niciunei comunități de atunci”. Era felul meu de a spune că nu aveam să mă alătur nici mișcării lor.

„Și acum ce ești?”, m-a întrebat Elijah.

Eram încurcat pentru că nu puteam spune și nu voiam să-mi îngădui să mă definesc ca fiind creștin. „Eu? Acum? Acum nu sunt nimic.” Asta n-a fost de ajuns. „Sunt scriitor. Îmi place să fac lucrurile singur”, m-am auzit spunând.

Elijah mi-a zâmbit.

„Dar nu mă gândesc prea mult la asta.”

Elijah i-a spus celui din dreapta lui: „Cred că ar trebui să se gândească foarte mult la asta.” Și masa a aprobat din nou. Dar nu era nimic malițios sau acuzator în asta. Am avut sentimentul sufocant că toți știau că le aparțin și că eu încă nu știam, că încă nu eram gata și că așteptau răbdători și încrezători să-mi descopăr adevărul. Pentru că, până la urmă, încotro m-aș fi putut îndrepta? Eram negru și deci parte din Islam și aveam să fiu salvat de holocaustul care pândea lumea albilor fie că voiam sau nu. Scrupulele mele anemice și iluzorii n-aveau să fie de folos în fața cuvântului oțelit al profetului.

M-am simțit de parcă mă întorsesem acasă la tata – într-un fel, așa era – și i-am spus lui Elijah că nu mă deranja când negri se căsătoreau cu albi și că aveam o mulțime de prieteni albi. Iar dacă s-ar ajunge acolo, n-aș avea încotro decât să pier alături de ei pentru că (mi-am spus-o mie, nu și lui Elijah) „Iubesc câțiva oameni și mă iubesc și ei, iar unii dintre ei sunt albi, oare nu e mai importantă iubirea decât culoarea?”.

Elijah m-a privit cu blândețe, cu afecțiune și cu o nespusă milă, de parcă mi-ar fi citit gândurile, și a afirmat cu scepticism că poate aveam prieteni albi sau poate credeam că am și poate că acum încearcă să se poarte decent, dar că vremea lor s-a dus. Aproape că spunea: „Au avut șansa lor și a u ratat-o.”

M-am uitat în jurul mesei. Nu aveam ce dovezi să le arăt care să anihileze autoritatea lui Elijah sau dovada propriilor vieți sau realitatea străzii. Da, știam doi sau trei albi în care puteam avea încredere, chiar cu prețul vieții, mai cunoșteam câțiva albi care se străduiau din rășputeri, cu tot efortul și sudoarea și riscurile

aferente, să facă lumea mai umană. Dar cum aş fi putut spune asta? Nu poţi combate experienţa, deciziile sau credinţa cui-va. Toate dovezile mele ar fi fost respinse de curtea cu juri ca fiind irelevante pentru caz deoarece puteam numi doar excepţii. Sudul oraşului a demonstrat justetea incriminării. Starea curentă a lumii a demonstrat justetea incriminării. De la începuturile consemnate, totul este o istorie a excepţiilor care au încercat să schimbe lumea şi au eşuat.

Oare este adevărat? Chiar au eşuat? Cât de mult contează unghiul din care priveşti lucrurile? Pentru că pare să existe o anumită categorie de excepţii care n-au eşuat niciodată în a face ca lumea mea să fie rea, o categorie pentru care puterea învinge iubirea. Şi totuşi puterea este reală şi multe lucruri, printre care uneori şi iubirea, nu pot fi atinse fără ea. Şi dintr-odată, în cel mai sinistru mod, mi-am dat seama cum trebuie să fie pentru albi care încearcă să convingă oamenii de la masă că negrii nu sunt subumani. Aproape că am spus: „Prietena mea Mary, de exemplu”, şi aproape că am enumerat lista completă de calităţi care îi dădeau lui Mary dreptul de a rămâne în viaţă. Şi pentru ce? Pentru ca Elijah şi ceilalţi să aprobe solemn din cap şi-ntr-un târziu să spună: „Ea e în regulă, dar ceilalţi...”

M-am uitat din nou la chipurile tinere din jurul mesei şi-apoi l-am privit din nou pe Elijah care spunea că niciun popor fără pământ n-a fost respectat de-a lungul istoriei. Şi masa l-a aprobat. Nu am putut nega adevărul acelei afirmaţii. Pentru că toată lumea are pământ, fiecare naţiune are un teritoriu anume şi un drapel, de curând chiar şi evreii. Numai „aşa-numitul negrotei american” rămâne captiv, dezmoştenit şi detestat de o naţiune care l-a ținut legat aproape patru sute de ani şi care încă nu e capabilă să îl recunoască, să îl considere o fiinţă omenească. Iar musulmanii negri, alături de mulţi alţi non-musulmani, nu-şi mai doresc o recunoaştere (dacă se va ajunge aici vreodată) atât de plină de ranchiună, atât de târzie. Din nou, nu se

poate nega că acest punct de vedere e într-un totuși justificat de istoria negrului american. Este exasperant să aștepti cu pălăria în mână atât de mult timp ca americanii să se maturizeze îndeajuns cât să-și dea seama că nu ești o amenințare pentru ei. Pe de altă parte, cum ar putea acum negrul american să prindă contur într-o națiune separată? Pentru că acest lucru – și nu doar în perspectiva musulmană – pare să fie singura speranță de a nu pieri în vâltoarea americană și de a nu fi uitat cu totul, pentru totdeauna, de parcă nu ar fi existat niciodată și toată strădania lui ar fi fost în zadar.

Intensitatea lui Elijah, izolarea amară și nemulțumirea acestor tineri bărbați și disperarea de pe străzi m-au făcut să privesc sumbru ceea ce acum ar putea fi o fantezie, deși, într-o epocă atât de fantasmagorică, aș ezita să definesc exact o fantezie. Să presupunem că acești musulmani ar intra în posesia celor șase sau șapte state care susțin că le sunt datorate negrilor de către Statele Unite ca „remunerație retroactivă” pentru munca sclavilor. Cu siguranță că Statele Unite nu ar ceda niciodată acest teritoriu în orice fel de termeni, decât dacă, dintr-un motiv sau altul, ar fi imposibil să îl păstreze, cu alte cuvinte, dacă aceste State Unite ar fi slăbite ca putere a lumii în același fel și cu aceeași rapiditate cu care Marea Britanie a fost forțată să renunțe la imperiul său. (Este complet neadevărat – și starea fostelor sale colonii o dovedește – că britanicii „au intenționat mereu să plece.”) Dacă aceste state americane ar fi în sud – iar negrii musulmani par să favorizeze această posibilitate –, atunci granițele cu o Americă Latină ostilă s-ar muta în Maryland, să spunem. De la granița americană, unii ar privi către o Europă neputincioasă, iar ceilalți către un Est care nu e alb și nu e de încredere, iar la Nord, după Canada, ar rămâne doar Alaska, practic o graniță cu Rusia.

Efectul acestei schimbări ar fi că albi din America și Canada s-ar trezi izolați pe un continent ostil, iar restul lumii albe ar

privi neputincioasă și, cu siguranță, incapabilă să le vină în ajutor. Nu cred că toate astea constituie o posibilitate iminentă, dar dacă aș fi musulman, asta ar fi posibilitatea către care aș gravita. Dacă aș fi musulman, n-aș ezita să folosesc – sau chiar să accentuez – nemulțumirea socială și spirituală care predomină aici, pentru că asta ar însemna, în cel mai rău caz, că doar am contribuit la distrugerea unui cămin pe care l-am detestat și nu ar avea vreo importanță dacă aș pieri și eu, la rândul meu. Aici pierim de atâta vreme! Și ce gândeau cei din jurul mesei?

„Am venit să vă dau ceva ce nu vă poate fi luat niciodată!”, a spus Elijah. Ce aer solemn s-a lăsat atunci la masă, ce lumină a răsărit pe chipurile întunecate! Acesta era mesajul care se răspândise pe străzi, prin locuințele sociale, prin închisori, prin clinicile de dezintoxicare, prin pereții plini de mizerie și sadism ai spitalelor de boli psihiatrice și ajunsese la oamenii cărora li se luase totul, chiar și lucrul cel mai de preț: stima de sine. Oamenii nu pot trăi fără ea, ar face orice pentru a și-o recâștiga. De aceea cea mai periculoasă creație a unei societăți este acela care nu are nimic de pierdut. Nu e nevoie de zece astfel de oameni, unul este de ajuns. Și îmi închipui că Elijah n-a mai avut nimic de pierdut din ziua în care a văzut sângele tatălui său țâșnind, împrôșcând și, spune legenda, scurgându-se printre frunze chiar pe el. Dar nici oamenii din jurul mesei nu aveau nimic de pierdut.

„Întoarceți-vă la adevărata voastră religie”, scrisese Elijah. „Aruncați lațurile stăpânilor de sclavi, lanțurile diavolului și întoarceți-vă la turmă. Nu mai beți alcoolul diavolului, nu mai luați drogurile lui, apărați-vă femeile și renunțați la carnea scârboasă de porc.”

Mi-am amintit de prietenii mei vechi de pe acele holuri, cu vinul și cu whiskey-ul și cu lacrimile lor, împietriți pe holuri cu acul în venă. Și-mi amintesc de fratele meu care mi-a spus odată: „Dacă Harlem nu ar avea atâtea biserici și-atâtea drogați, pe

străzi ar curge numai sânge”. Apărați-vă femeile: un lucru greu de făcut într-o civilizație atât de jalnică din punct de vedere sexual încât masculinitatea bărbaților albi depinde de negarea masculinității bărbaților negri. Apărați-vă femeile: într-o civilizație care emasculează bărbatul și abuzează femeia, o societate în care bărbatul e silit să depindă de capacitatea femeii de a pune pâine pe masă. Apărați-vă femeile de colții mândriei bărbaților albi: „Vă facem o favoare că pompăm niște sânge alb în copiii voștri”, tot auzim, cu puștile sudice în față și cu biciul nordic în coaste.

Cu ani în urmă, spuneam sfidători, în vid: „Da, sunt negru, la dracu’, și sunt frumos”. Dar acum, acum regi și eroi africani au venit pe lume, s-au născut din acest trecut, trecutul care acum poate fi pus în folosul puterii. Iar negru a devenit o culoare frumoasă nu pentru că este iubită, ci pentru că este temută. Iar presiunea negrilor americani este aceea de a nu fi uitați! Să vadă negrii din alte părți cum se ridică, să vadă în sfârșit îndeplinită promisiunea de a păși pe pământul pe care pășesc albi, apărați de puterea pe care albi nu o vor mai avea, este mai mult decât de ajuns pentru a goli închisorile și pentru a-l coborî pe Dumnezeu din Rai. S-a mai întâmplat, de multe ori, înainte să ținem seama de culoare pielii, iar promisiunea Raiului a fost mereu metafora atingerii acestui tip de mântuire. Cântecul spune: „Știu că roba îmi va veni bine. La poarta iadului am pus-o pe mine.”

Era timpul să plec și ne-am luat rămas bun în sufrageria spațioasă, lăsând totul curios și apăsător de neclar. A fost imposibil să nu simt că, în ochii lor și ai mei, picasem un test sau că nu reușisem să percep așa cum ar fi trebuit o avertizare. Elijah mi-a strâns mâna și m-a întrebat unde merg. Pentru că, oriunde aș fi mers, aveam să fiu dus cu mașina, „ori de câte ori invităm pe cineva aici, ne luăm responsabilitatea de a-l apăra de diavolii albi până în locul în care trebuie să ajungă”, a spus. Iar eu mergeam să beau ceva alături de câțiva diavoli albi în cealaltă parte a orașului. Mărturisesc că pentru o fracțiune de secundă

am ezitat să-i dau adresa, genul de adresă din Chicago, la fel ca-n toate orașele americane, identificată automat ca o adresă de albi prin simpla virtute a poziționării. Dar i-am dat-o și am ieșit pe treptele din fața casei, iar unul dintre tineri s-a dus să ia mașina. A fost foarte bizar să stau acolo cu Elijah preț de câteva momente privind străzile acelea atât de violente, cu atâtea probleme. M-am simțit atât de aproape de el și mi-am dorit din suflet să-l pot iubi și onora ca martor, ca aliat și ca părinte. Am simțit că părți din furia și durerea lui, și da, chiar și din frumusețea lui îmi erau cunoscute. Tocmai din cauza realității acelor străzi, din cauză că le percepea ca ținând de responsabilitatea lui, la fel cum îmi asumam și eu că țin de responsabilitatea mea, aveam să fim mereu străini și poate, într-o zi, dușmani. Mașina a sosit, era de un albastru american metalizat, strălucitor, iar eu și Elijah ne-am strâns mâna și ne-am mai luat rămas bun încă o dată. A intrat în casă și a închis ușa.

Am pornit cu șoferul pe lângă lac către un Chicago întunecat, murmurător și, la acea oră, ciudat de frumos. Ne-am întors la discuția despre pământ. Cum să facem – noi, negrii – să obținem acel pământ? L-am întrebat pe băiatul care mai de vreme spusese la masă că acțiunile albilor dovedesc că aceștia sunt diavolul însuși. Mai întâi mi-a vorbit despre templele musulmane care se construiau, care aveau să fie construite în numeroase părți ale Americii, de forța credinței musulmane și despre sumele de bani pe care negrii le aveau la dispoziție anual – undeva în jurul a douăzeci de miliarde de dolari. „Chiar acest fapt demonstrează cât suntem de puternici”, a spus. Dar eu am continuat precaut în termeni cumva diferiți, spunând că acești douăzeci de miliarde de dolari, sau oricare ar fi fost suma, depind de întreaga economie a Statelor Unite. Ce s-ar întâmpla dacă negrii nu ar mai face parte din această economie? Lăsând la o parte faptul că, dacă se va întâmpla acest lucru, economia SUA va suferi schimbări radicale și dezastruoase, puterea de

cumpărare a negrilor americani firește că nu va mai fi aceeași. Pe ce se va baza economia acestui nou stat? Băiatul m-a privit într-un fel straniu. Am adăugat rapid: „Nu spun că nu este posibil, vreau doar se înțeleg cum se poate realiza.” M-am gândit: pentru ca toate acestea să se întâmple, întregul tău sistem de referințe va trebui să se schimbe și vei fi silit să renunți la multe lucruri pe care acum abia dacă înțelegi că le ai. Nu mi s-a părut că lucrurile la care mă gândeam, cum ar fi acea bucată de tablă pseudo-elegantă cu care ne deplasam, ar fi avut vreo mare valoare. Dar viața ar fi fost foarte diferită fără ele și m-am întrebant dacă se gândise la asta.

Cum putem să visăm la putere altfel decât prin simbolurile puterii? Băiatul înțelegea că acea libertate depindea de posesia aceluia pământ, era convins că, într-un fel sau altul, negrii trebuie să intre în posesia lui. Între timp, putea merge pe străzi fără să se teamă de nimic pentru că în curând milioane ca el aveau să obțină puterea. Pe scurt, era ținut pe linia de plutire de un vis – și trebuie să ne amintim că unele visuri se împlinesc – și era unit cu „frații” lui de aceeași culoare a pielii. Poate că nici nu putem cere mai mult. Oamenii par să se adune mereu mereu în jurul unui principiu care nu are nimic de-a face cu iubirea, un principiu care îi eliberează de responsabilitățile lor personale.

Cu toate acestea, aș fi sperat ca mișcarea musulmană să poată insufla populației de culoare deznădăjduite o stimă de sine mai reală și mai individuală, astfel încât negrii din ghetourile din nord să poată începe într-un mod concret și cu orice preț să își schimbe situația. Dar pentru a schimba o situație, trebuie mai întâi să o vedem așa cum este: în cazul de față, pentru a accepta faptul că negrul american a fost format, cu bune și rele, de această națiune și nu aparține niciunei alteia, nu aparține Africii și, cu siguranță, nu aparține Islamului. Paradoxul – și e un paradox înspăimântător – este că negrul american nu poate avea un viitor pe niciun alt continent dacă refuză în continuare

să accepte acest trecut. Să îți accepți trecutul, istoria, nu înseamnă să te îneci în ea, ci să o folosești. Un trecut inventat nu poate fi niciodată folositor, crapă ca lutul la vreme de secetă. Cum poate fi folosit trecutul negrului american? Extraordinarul preț cerut – în acest moment întunecat din istorie – transcende realitățile culorii pielii, ale națiunilor, ale altarelor.

„În orice caz”, a spus băiatul după o tăcere prelungă, „lucrurile nu vor mai fi niciodată așa cum au fost. De asta sunt sigur.”

Și, astfel, am ajuns pe teritoriul inamicilor și m-a lăsat la ușa lor.

Nimeni nu pare să știe de unde își obține banii Națiunea Islamică. O mare parte, desigur, provine de la negri, dar se zvonește că cei ca Birchites și anumiți milionari din industria petrolieră favorizează mișcarea. Nu am cum să verific dacă zvonurile sunt adevărate, deși, fiindcă acești oameni insistă să țină rasele separate, nu m-ar mira să fie un sâmbure de adevăr în toate acestea. În orice caz, în timpul unei manifestații musulmane recente, George Lincoln Rockwell, șeful partidului nazist american, a declarat că a contribuit cu douăzeci de dolari la această cauză și împreună cu Malcolm X a hotărât că, din punct de vedere rasial, sunt în perfect acord. Glorificarea unei rase, însoțită de o denigrare a alteia – sau a altora – a fost mereu și va fi mereu un rețetar al crimei. Inevitabil. Dacă îi este permis cui-va să defavorizeze un anumit grup pe temeiul rasei sau al culorii pielii, nu există nicio limită pentru lucrurile pe care acel grup va fi silit să le îndure, iar pentru că întreaga rasă a fost condamnată în mod misterios, nu există niciun motiv să nu fie complet anihilată. Asta au încercat naziștii. Unicul element original constă în metodele pe care le-au folosit. Este într-un totu inutil să încercăm să ne amintim de câte ori au fost masacrați oameni nevinovați. Mă preocupă ideea ca negrii americani să își găsească libertatea aici. Dar mă preocupă și demnitatea și

sănătatea sufletului lor și trebuie să mă împotrivesc oricărei încercări a negrilor de a le face și altora ce li s-a făcut lor. Cred că știm – vedem asta în fiecare zi – că această cale duce către un deșert spiritual. Este atât de simplu și totuși pare atât de greu de cuprins cu mintea: Oricine îi ocărăște pe ceilalți se ocărăște pe sine. Aceasta nu este o afirmație mistică, ci una realistă, dovedită de ochii oricărui șerif din Alabama – și nu aș vrea să văd niciun negru ajungând într-o stare atât de îngrozitoare.

Desigur, este foarte puțin probabil ca negrii să ajungă la putere în Statele Unite pentru că reprezintă doare a noua parte din această națiune⁵. Nu sunt în poziția africanilor care încearcă să își revendice pământurile, să înlăture colonialismul și să se vindece după experiența colonială. Situația negrului american e periculoasă într-un alt fel, atât pentru negru ca entitate individuală, cât și pentru țara din care face parte atât de tulburat și de tulburător. Negrul american este o creație unică, nu are corespondenți și nu are predecesori. Reacția negrilor musulmani la acest lucru este să îi spună „așa-numitul negrotei american” și să înlocuiască numele moștenite din sclavie cu „X”. Este un adevăr că fiecare negru american poartă numele albului care i-a fost stăpân. Pe mine mă cheamă Baldwin pentru că fie am fost vândut de tribul meu african, fie răpit din mijlocul lui și am ajuns în mâinile unui creștin alb pe nume Baldwin care m-a silit să îngenunchez lângă cruce. Sunt, așadar, vizibil și legal descendenta scalvilor într-o țară albă, protestantă, și asta înseamnă să fii negru american: un păgân răpit, vândut ca un animal și tratat în consecință, care a fost definit cândva de Constituția americană ca „trei cincimi” dintr-o persoană

5 Informație valabilă la începutul anilor '60. Populația de culoare înregistrată în SUA este în creștere și în 2017 depășea 12% din totalul populației. (n.t.)

și care, conform deciziei în cazul Dred Scott⁶, nu are niciun drept ce trebuie respectat de albi. Chiar și astăzi, la mai bine de 100 de ani de la emanciparea sa formală, rămâne – în afară, poate, de nativii americani – cea mai detestată ființă din țara lui. În acest moment nu este posibilă niciun fel de schimbare reală a situației negrilor fără cele mai radicale și mai ambițioase schimbări în politica americană și în structura socială. Și este clar că albi americani nu sunt doar sceptici în a face aceste schimbări, ci au devenit atât de indolenți, încât majoritatea nu sunt capabili nici măcar să și le închipuie. Trebuie să adaug că negrii nu mai cred în bunele intenții ale albilor americani, asta dacă într-adevăr au putut crede vreodată.

Ceea ce negrul a descoperit la nivel internațional este acea putere de a intimida pe care a avut-o doar la nivel personal și-n consecință s-a putut folosi de ea doar la nivel personal, adică în scopuri mereu limitate. Și de aceea, când țara vorbește despre un „nou” negru, ceea ce face neîncetat de zeci de ani, de fapt nu se referă la o schimbare la negri, pe care oricum e incapabilă să o evalueze, ci la o nouă dificultate de a-i ține la locul lor, la faptul că i se opune (iar și iar), consolidând o nouă cale către liniștea ei spirituală și socială. Oricât de straniu și de complicat ar suna, acesta este probabil cel mai important lucru pe care o ființă omenească îl poate face pentru o alta – este, cu siguranță, unul dintre cele mai importante.

6 Dred Scott v. Sandford (1857), cunoscut și drept cazul Dred Scott, a fost o decizie de referință luată de către Curtea Supremă a Statelor Unite pe tematica dreptului muncii și a dreptului constituțional. Aceasta stipula că „un negru, ai cărui strămoși au fost importați în SUA și vânduți ca sclavi”, indiferent dacă este sclav sau liber, nu poate fi considerat cetățean american și, prin urmare, nu are interes legitim să inițieze un proces într-un tribunal federal, și că guvernul federal nu are nicio putere de a reglementa sclavia în teritoriile federale dobândite după crearea Statelor Unite. (n.t.)

De aici și chinul și nevoia de iubire, și asta este contribuția enormă pe care negrii au avut-o în această țară, altfel fără formă și nedescoperită. În consecință, cea mai mare amăgire a albilor americani este presupunerea că negrii și-ar fi închipuit vreodată că albii aveau să le „dăruiască” ceva. E o raritate ca oamenii să dăruiască. Majoritatea păzesc și păstrează, presupun că păzesc și păstrează propria ființă și ceea ce identifică cu propria ființă, dar de fapt păzesc și păstrează propriul sistem al realității și ceea ce presupun despre ei înșiși că sunt. Nu poți dăruia nimic niciodată dacă nu te dăruiești pe tine însuși, cu alte cuvinte, dacă nu te supui riscurilor. Dacă nu te supui riscurilor, ești pur și simplu incapabil să dăruiești. Până la urmă, putem dăruia libertate doar dacă eliberăm pe cineva. În cazul negrului american, țara nu a ajuns niciodată la această maturitate.

Albii americani s-au mulțumit cu „gesturi simbolice”. Spre exemplu, americanii albi se felicită pentru decizia Curții Supreme din 1954 de a interzice segregarea în școli. Presupun, în ciuda munților de dovezi care demonstrează contrariul, că aceasta a fost o dovadă de schimbare sau, așa cum le place lor să spună, de „progres”. Poate, depinde de felul în care înțelegi „progresul”. Majoritatea negrilor pe care îi cunosc cred că această concesie uriașă nu ar fi fost făcută dacă nu ar fi existat presiunea Războiului Rece și dacă Africa nu s-ar fi eliberat și deci, din motive politice, n-ar fi încurajată de descendenții foștilor ei stăpâni. Dacă ar fi fost vorba de dragoste sau de dreptate, decizia din 1954 s-ar fi luat mult mai devreme, iar dacă nu ar fi existat realitățile puterii din această eră complicată, poate că nu s-ar fi luat încă. Acesta pare un mod destul de aspru – poate chiar nerecunoscător – de a argumenta, dar dovezile care susțin această argumentare sunt greu de combătut. Eu, unul, cred că sunt imbatabile. În orice caz, nu ne putem baza pe caracterul șleampăt și infatuat al binelui american pentru a rezolva probleme dificile. Acest tip de probleme au fost rezolvate – în

rarele ocazii când au fost rezolvate – din nevoie, iar în termeni politici nevoia înseamnă a face concesii pentru a rămâne sus. Cred că nu are niciun sens să negăm acest fapt, dar indiferent dacă este sau nu un fapt, asta este ceea ce crede populația neagră a lumii, inclusiv negrii americani.

Cuvântul „independență” în Africa și cuvântul „integrare” aici sunt la fel de neînsemnate. Europa nu a părăsit Africa, iar negrii de aici nu sunt liberi. Și aceste două afirmații sunt fapte irefutabile, fapte conexe, care conțin implicații extrem de grave pentru noi toți. Poate că negrii din țara asta nu vor ajunge niciodată la putere, dar sunt foarte bine plasați pentru a atrage haosul și pentru a trage cortina peste visul american.

Firește, asta are legătură cu faptul că noi, americanii, de orice culoare, nu îndrăznim să contestăm cu adevărat natura acestui vis și suntem departe de a-l vedea devenit realitate. Sunt prea multe lucruri despre noi înșine pe care nu ne dorim să le știm. Spre exemplu, oamenii nu sunt prea nerăbdători să fie egali (egali cu ce și cu cine, până la urmă?), dar adoră ideea de a fi superiori. Și acest adevăr uman are o forță cu atât mai abrazivă în acest spațiu în care identitatea este aproape imposibil de obținut și oamenii încearcă neconștient să își găsească stabilitatea pe nisipurile mișcătoare ale statutului. (Gândiți-vă la istoria lucrătorilor într-o țară în care, din punct de vedere spiritual, nu există lucrători, doar candidați la mâna ficei șefului.) Mai mult, am cunoscut doar câțiva oameni – majoritatea nu erau americani – care să-și dorească cu adevărat să fie liberi. Libertatea e greu de suportat. Ați putea obiecta că vorbesc despre libertăți politice în termeni spirituali, dar instituțiile politice ale oricărei națiuni sunt întotdeauna amenințate și, până la urmă, controlate de starea spirituală ale națiunii. Aici suntem controlați de propria confuzie într-o mai mare măsură decât ne dăm seama și, în consecință, visul american a devenit mai degrabă un coșmar la nivel personal, domestic și internațional.

La nivel personal, nu putem să ne trăim viețile fără să îndrăznim să le evaluăm, la nivel domestic, nu ne asumăm nicio responsabilitate (și n-avem niciun motiv de mândrie) pentru ce se întâmplă în țara noastră, iar internațional, pentru milioane de oameni, suntem un dezastru complet.

Oricine pune la îndoială această afirmație trebuie doar să-și deschidă urechile, sufletul și mintea către mărturia oricărui țaran cubanez sau a oricărui poet spaniol și să se întrebe ce ar crede ei despre noi dacă ei ar fi fost victimele prestației noastre din Cuba pre-Castro⁷ sau în Spania. Apărăm rolul curios pe care l-am avut în Spania invocând amenințarea Rusiei și nevoia de a apăra lumea liberă. Nici nu ne trece prin cap că am fost pur și simplu hipnotizați de Rusia și că singurul avantaj pe care îl are Rusia în ceea ce noi considerăm o luptă între Est și Vest

7 Referință la războiul hispano-american din Cuba, în 1898, când SUA au intervenit în conflictul dintre naționaliștii cubanezi și trupele spaniole susținând cauza revoltelor cubaneze pentru independență. SUA îi considerau pe spanioli responsabil pentru dezastrul de pe 15 februarie 1898, când vasul american USS Maine, aflat în portul Havana, a explodat și întregul echipaj de 260 de oameni a pierit. Maine fusese trimisă în Cuba tocmai pentru a apăra interesele americane în războiul cubanez de independență. Pe durata războiului hispano-american, care a ținut 109 zile, așa-numita „presă galbenă”, condusă de William Randolph Hearst și Joseph Pulitzer, proprietarii ziarelor New York Journal și New York World, a inflammat constant situația. Cu slogane de tipul „Remember the Maine”, cei doi au publicat numeroase articole despre pretensele acțiuni violente ale spaniolilor și i-au îndemnat pe americani să ceară guvernului să acționeze. Cei doi ziariști au beneficiat de sprijin și din partea unor oameni politici, între care și Theodore Roosevelt, pe atunci secretar adjunct al Marinei, care l-a atacat pe președintele McKinley pentru atitudinea sa pasivă. Conflictul a luat sfârșit odată cu semnarea tratatului de pace de la Paris, în urma căruia Spania pierdea ultimele colonii din Lumea Nouă și, astfel, Statele Unite preluau Filipinele, Puerto Rico și insula Guam. Cuba și-a câștigat atunci independența, dar avea să cadă sub autoritatea americană. (n.t.)

este istoria morală a lumii vestice. Arma secretă a Rusiei este uluirea, disperarea și foamea a milioane de oameni de a căror existență abia dacă avem habar. Nici Rusia nu își face griji pentru acești oameni.

Dar ignoranța noastră și nehotărârea noastră au avut ca efect – dacă nu chiar faptul că i-am aruncat în brațele rușilor – faptul că i-am afundat în umbra Rusiei, drept care – și e complicat să-i învinuiești – atât cel mai articulat dintre acești oameni, cât și cel mai oprimat nu mai au nici cea mai mică fărâmbă de încredere în noi. Puterea noastră și frica noastră de schimbare contribuie la suferința și la uluirea acestor oameni care găsesc țara noastră îngrozitoare și îngrozitor de amenințătoare. Pentru că dacă își consideră țara intolerabilă, dar sunt prea opriți să o poată schimba, sunt simpli pioni în mâinile marilor puteri, care, în astfel de contexte, sunt mereu lipsite de scrupule, iar dacă o pot schimba, așa cum s-a întâmplat în Cuba, viețile lor sunt cu atât mai periclitate de vidul care succedă transformările violente. Ar trebui să fi înțeles până acum că una este să dai jos un dictator sau să înfrângi un invadator și cu totul altceva să înfăptuiești o adevărată revoluție. Iar și iar, oamenii descoperă că s-au trădat ajungând din nou în mâinile unui alt faraon care, pentru că e nevoit să „repare” țara, nu îi va elibera. Poate pentru că oamenii sunt enigmele care sunt și pentru că dorința de a duce pe umeri greutatea propriilor vieți este atât de firavă, aceste lucruri se vor întâmpla mereu. Dar, în adâncul sufletului meu, nu cred asta. Cred că oamenii pot fi mai buni și știu că oamenii pot fi mai buni decât sunt. Suntem capabili să ducem o greutate foarte mare odată ce ne dăm seama că această greutate este realitatea, odată ce ajungem să trăim în realitate. În orice caz, în acest moment trăim o eră a revoluțiilor, și sper că vom reuși să ducem la bun sfârșit

aceste revoluții și să reducem pierderile omenești. Orice încercare de a ne opune acestor erupții de energie este echivalentă cu o condamnare la moarte.

În spatele a ceea ce ne place să numim amenințarea Rusiei se ascunde ceea ce nu vrem să înfruntăm, ceea ce albi americani nu vor să înfrunte când vine vorba de negri: realitatea, faptul că viața e tragică. Viața e tragică din simplul motiv că pământul se învâрте și că soarele răsare și apune implacabil și că într-o zi, pentru fiecare dintre noi, soarele va apune pentru ultima oară. Poate că rădăcina problemelor noastre, a problemelor omenești, este că sacrificăm întreaga frumusețe a vieților noastre, ne întemnițăm în totemuri, tabuuri, cruci, sacrificii sângeroase, turle, moschei, rase, armate, drapeluri, națiuni, doar ca să negăm certitudinea morții, singura certitudine pe care o avem. Mi se pare că ar trebui să ne bucurăm de certitudinea morții, să ne hotărâm să ne merităm moartea înfruntând cu pasiune enigma vieții. Avem responsabilitatea vieții, ea este acea scânteie în cumplitul întuneric din care venim și în care ne vom întoarce. Trebuie să negociem această trecere pe cât de nobil suntem în stare să o facem, de dragul celor care vor veni după noi.

Dar albi americani nu cred în moarte și de aceea pielea mea întunecată îi intimidează într-o asemenea măsură. Și din același motiv, prezența negrilor în această țară amenință să îi distrugă. Este responsabilitatea omului liber de a crede și de a celebra nașterea constantă, chinul și moartea sunt constante, la fel și iubirea, deși nu o credem mereu, și de a percepe natura schimbării, de a fi în stare și de a ne dori să ne schimbăm. Nu vorbesc despre o schimbare la suprafață, ci în în profunzime, o schimbare în sensul de renaștere. Dar renașterea devine imposibilă dacă presupunem că lucrurile constante nu sunt siguranța, de exemplu, sau banii, sau puterea. Atunci ne agățăm de himere care nu ne pot decât trăda și, astfel, orice speranță, orice posibilitate de libertate dispare. Iar prin distrugere mă

refer la faptul că americanii renunță la orice fel de efort de a fi liberi. Iar negrii pot accelera această renunțare pentru că albi, nicidecum în întreaga lor istorie, n-au fost capabili să-i considere pe negri oameni la fel ca ei. Nu e nevoie să dezvolt, acest lucru e dovedit iar și iar de poziția negrului în această țară și de lupta sa neîncetată pentru a zdrobi stratagemele folosite și azi de albi americani pentru a-i nega umanitatea.

America n-ar fi putut folosi în alte feluri energia pe care cele două grupuri au irosit-o în acest conflict. Dintre toate națiunile apusene, America a fost cel mai avantajos plasată pentru a demonstra inutilitatea și uzura morală a noțiunii de culoare a pielii. Dar nu a îndrăznit să profite de această oportunitate și nici măcar să o perceapă ca pe o oportunitate. Albi americani au perceput-o ca pe o rușine și au invidiat acele națiuni europene elegante care n-au fost tulburate de prezența negrului pe țărmurile lor. Asta pentru că albi americani au presupus că „Europa” și „civilizație” sunt sinonime – complet neadevărat – și au fost neîncrezători în alte standarde și în alte surse de vitalitate, mai ales în cele produse chiar aici, și au încercat să se poarte de parcă ce era la est de Europa era și la est de ei. Dacă vom continua să ne considerăm o națiune albă, ceea ce suntem departe de a fi, ne condamnăm, laolaltă cu națiunile cu adevărat albe, la sterilitate și degradare. Or, dacă ne-am putea accepta așa cum suntem, am putea aduce un suflu proaspăt realizărilor noastre și le-am putea transforma. Prețul acestei transformări este libertatea necondiționată a negrului. Nu e exagerat să spun că, după ce a fost respins atâta vreme, acum trebuie îmbrățișat, oricare ar fi riscurile psihice sau sociale. Este simbolul-cheie în această țară, iar viitorul Americii este la fel de luminos sau de întunecat ca al său. Iar negrul recunoaște acest lucru într-un fel negativ. De unde și întrebarea: Îmi doresc cu adevărat să fiu integrat în această casă în flăcări?

Albilor americani le este la fel de greu ca albilor din alte părți să renunțe la ideea că dețin un lucru intrinsec valoros de care negrii au nevoie sau pe care și-l doresc. Și această presupunere – care face ca soluția problemei rasiale să depindă de viteza cu care negrii acceptă și adoptă standardele albe – iese la iveală în tot felul de moduri uimitoare, de la convingerea lui Bobby Kennedy că un negru poate deveni președinte peste patruzeci de ani până la tonul de calde felicitări cu care li se adresează atât de mulți liberali egalilor lor de culoare. Se presupune, desigur, că negrul este cel care a devenit un egal, o realizare care nu doar că demonstrează încurajatorul fapt că perseverența nu are culoare, ci confirmă certitudinea pe care albi o simt în legătură cu propria valoare.

Și totuși, această valoare nu poate fi confirmată în niciun alt fel, sunt foarte puține lucruri în viața publică și în viața privată a albilor pe care să-și dorească cineva să le imite. Undeva în adâncul minților lor, albi știu acest lucru. Astfel, cantitățile uriașe de energie investite în ceea ce numim problema rasială sunt produse de dorința profundă a albilor de a nu fi judecați de cei care nu sunt albi, de a nu fi văzuți așa cum sunt cu adevărat, dar, totodată, o mare parte din spaima albilor provine din nevoia la fel de profundă de a fi văzuți exact așa cum sunt, de a fi eliberați de tirania propriei oglinzi. Fie că ne place să o recunoaștem sau nu, cu toții știm că oglinzile pot doar să mintă, că moartea sufocantă e tot ce ne așteaptă. De aceea iubirea e căutată cu disperare și evitată cu viclenie. Iubirea înlătură măștile fără de care ne temem că nu putem trăi și în spatele cărora știm că nu o putem face. Folosesc cuvântul „iubire” nu doar cu sensul personal, ci ca o stare de fapt, ca o stare de grație, nu cu sensul american, infantil de fi făcuți fericiți, ci cu sensul universal de căutare, îndrăzneală și dezvoltare. Și atunci eu spun că tensiunile rasiale care amenință această țară au foarte puțin de-a face cu antipatia, dimpotrivă, au doar o legătură simbolică

cu culoarea. Aceste tensiuni își au rădăcina în aceleași adâncuri ca celea din care izvorăște iubirea sau crima.

Temerile intime ale albului, temerile sale nerecunoscute și, pentru el, de nerostit sunt proiectate asupra negrului. Singurul mod prin care poate fi eliberat de puterea tiranică pe care negrul o are asupra sa este să accepte să devină la rândul său negru, să devină parte din acea țară plină de suferință și de dansuri la care se uită melancolic din înalturile solitare ale puterii lui și pe care, înarmat cu cecuri de călătorie spirituale, o vizitează pe furiș după lăsarea întunericului. Cum ar putea cineva să respecte, de adoptat nici nu încape vorbă, valorile celor care nu trăiesc așa cum susțin că trăiesc sau așa cum ar trebui? Nu pot accepta premisa că strădania de patru sute de ani a negrilor ar trebui să aibă ca rezultat simpla dobândire a nivelului actual de civilizație din America. Sunt departe de a fi convins că eliberarea de vraciul african a meritat dacă acum – pentru a suporta contradicțiile morale și ariditatea din viața mea – ar trebui să devin dependent de psihiatrul american. E un troc pe care îl refuz. Singurul lucru pe care îl au albi și pe care îl vor sau de care au nevoie negrii este puterea, și nimeni nu deține puterea la nesfârșit.

Albi nu pot fi luați drept modele de viață. Mai degrabă, albi sunt cei care au nevoie de noi standarde care să-i elibereze de confuzie și să îi ajute să poată regăsi comuniunea roditoare cu profunzimile propriei lor ființe. Și repet: prețul eliberării albilor este eliberarea negrilor, eliberarea totală, în orașe și sate, în fața legii și în gândire. Motivul pentru care, de exemplu, cunoscându-ți familia atât de bine, mi-aș dori să mă căsătoresc cu sora ta rămâne un mister pentru mine. Dar sora ta și cu mine avem tot dreptul să ne căsătorim dacă asta ne dorim și nimeni nu are dreptul să ne împiedice. Dacă ea nu mă poate ridica la nivelul ei, poate o pot ridica eu la nivelul meu. Pe scurt, noi, negri și albi, avem mare nevoie unii de ceilalți dacă ne dorim să

devenim o națiune, adică dacă ne dorim să ne găsim identitatea, să atingem maturitatea ca oameni. Să formăm o națiune s-a dovedit a fi o sarcină îngrozitor de dificilă, cu siguranță nu este necesar să formăm două națiuni: una albă și una neagră. Dar albi cu mult mai multă putere decât cea pe care o deține mișcarea Națiunii Islamului pledează pentru asta de generații întregi.

Dacă acest punct de vedere este respectat atunci când e rostit de senatorul Byrd, nu văd niciun motiv pentru care nu ar trebui să fie respectat când e rostit de Malcolm X. Și orice comitet al Congresului care îl investighează pe cel de-al doilea ar trebui să îl investigheze și pe primul. Exprimă exact același punct de vedere și implicit aceleași pericole. Nu există niciun motiv pentru a presupune că albi sunt mai bine echipați decât mine să formuleze legile după care ar trebui să fiu guvernat. E inacceptabil să nu am nimic de spus în problemele politice ale țării mele, pentru că nu sunt doar un prizonier al Americii, sunt unul dintre primii oameni care au ajuns pe aceste țărmuri.

Acest trecut, acest trecut al negrului, al frânghiilor, al focului, al torturii, al castrării, al infanticidului, al violului, moartea și umilința, frica perpetuă, frica profundă din măduva oaselor, îndoiala că ar fi demn să trăiască pentru că toți cei din jur i-au negat acest drept, suferința pentru femeile iubite, pentru rude, pentru copiii lui care ar fi avut nevoie de protecția sa, furia, ura și crima, ura pentru albi, uneori atât de puternică încât, întoarsă împotriva lui și a alor lui, a făcut imposibile iubirea, încrederea și bucuria, această luptă nesfârșită de a atinge, de a dezvălui și de a confirma o identitate umană, o autoritate umană, conține totuși ceva foarte frumos. Nu e intenția mea să fiu sentimental cu suferința, dar cei care nu pot suferi nu pot crește, nu pot descoperi niciodată cine sunt. Cel care este silit zi de zi să-și ferească umanitatea, identitatea de cruzimea care freamătă gata să le distrugă, dacă supraviețuiește acestui chin, și chiar dacă nu îi supraviețuiește, învață ceva ce nicio școală și

nicio biserică de pe pământ nu-l poate învăța. Ajunge la propria autoritate, și acest lucru este de nestrămutat.

Acest lucru se întâmplă deoarece pentru a-și salva viața este silit să privească dincolo de aparențe, să nu ia nimic de-a gata, să audă înțelesurile din spatele fiecărui cuvânt. Dacă cineva supraviețuiește celor mai îngrozitoare lucruri cu care îl lovește viața, încetează să mai fie controlat de teama incertitudinii în legătură cu ce ar putea fi lovit de viață. Orice ar veni către el trebuie îndurat. Iar la acest nivel de experiență, amărăciunea începe să devină palpabilă, iar ura devine o greutate prea mare de dus. Groaza acestei vieți, atât de scurt și inadecvat schițată în aceste rânduri, a fost experiența unor generații de negri și ne ajută să înțelegem cum au îndurat și cum au fost capabili să aibă copii de doar câțiva ani care trec printre bandele de la colț de stradă ca să ajungă la grădiniță. Este nevoie de o forță extraordinară și de o inventivitate neobosită pentru a asalta continuu fortăreața măreață și indiferentă a supremației albe, așa cum negrii din această țară au tot făcut-o de atâta vreme. Este nevoie de o incredibilă reziliență spirituală ca să nu-l urăști pe cel ce te urăște, al cărui picior e pe grumazul tău, și e nevoie de un miracol și mai vast al bunătății și al înțelegerii ca să nu îți înveți copiii să urască.

Copiii negrilor care se confruntă azi cu bandele de pe străzi se trag dintr-un popor de aristocrați improbabili, singurii aristocrați pe care țara asta i-a produs vreodată. Spun „țara asta” deoarece cadrul lor de referință a fost într-un tot american. Și-au săpat ieșirea din muntele supremației albe cu piatra individualității lor. Am un respect nețărnut pentru acea armată de bărbați și femei de culoare cărora nu li s-au închinat cântece, care au înaintat anevoios pe aleile lăaturalnice și au intrat pe ușile din spate spunând „da, domnule”, „sigur, doamnă” pentru a obține acoperișuri noi pentru școli, cărți noi, un nou laborator de chimie, mai multe paturi pentru cămine, mai multe cămine.

Nu le-a plăcut să spună „da, domnule”, „sigur, doamnă”, dar țara nu se grăbea să educe negri, acești bărbați și aceste femei au știut că asta trebuia făcut și și-au ascuns mândria pentru a-l face. E foarte greu de crezut că le erau în vreun fel inferiori femeilor și bărbaților albi care le deschideau ușile din spate.

E foarte greu de crezut că acei bărbați și acele femei care și-au crescut copiii, și-au mâncat legumele, și-au strigat blestemele, și-au plâns lacrimile, și-au cântat cântecele, au făcut dragoste zi de zi le erau în vreun fel inferiori bărbaților albi și femeilor albe care se furișau după lăsarea întinericului să se bucure de aceleași splendori. Dar trebuie să evităm greșeala Europei: nu trebuie să presupunem că dacă, din cauza situației, obiceiurile și percepțiile negrilor sunt diferite de cele ale albilor, aceștia erau rasa superioară. Sunt mândru de acești oameni nu pentru culoarea pielii lor, ci pentru inteligența, pentru forța lor spirituală și pentru frumusețea lor. Țara asta ar trebui să fie la fel de mândră ca mine, dar, din păcate, în țara asta nu sunt prea mulți oameni care să știe de existența lor. Iar motivul acestei ignoranțe este că expunerea rolului pe care acești oameni l-au jucat, și încă îl mai joacă, în America ar dezvălui americanilor mai multe decât și-ar dori să știe despre ei înșiși.

Negrul american are marele avantaj de a nu fi crezut niciodată acea colecție de mituri de care americanii se țin cu dinții: că strămoșii lor au fost cu toții eroi iubitori de libertate, că au fost născuți în cea mai grozavă țară pe care a văzut-o vreodată lumea sau că americanii sunt invincibili pe timp de război și înțelepți pe timp de pace, că americanii s-au purtat mereu onorabil cu mexicanii, cu nativii americani și cu toți ceilalți vecini considerați inferiori, că bărbații americani sunt cei mai direcți și cei mai virili din lume, că femeile americane sunt pure. Negrii știu mult mai multe despre albi americani, de fapt, s-ar putea spune că știu despre albi americani ceea ce părinții – mamele, în orice caz – știu despre copiii lor, și că adesea se comportă

cu albi americani ca atare. Și poate că această atitudine, pe care o manifestă în ciuda a ceea ce au îndurat, explică de ce, în mare parte, până de curând, negrii nu și-au îngăduit să simtă atât de multă ură.

Până de curând, tendința a fost de a respinge albi ca victime ușor demente ale propriei spălări pe creiei. Te uiți la viețile lor. Nu poți fi prostit. Te uiți la lucrurile pe care le fac și la scuzele pe care și le găsesc, iar dacă un alb are vreodată probleme serioase, tot la ușa negrului bate. Și simți că dacă ai fi avut avantajele nețârmurite ale albilor, nu ai fi ajuns niciodată atât de tulburat, de nefericit și de irațional, la fel de crud ca ei. Negrii băteau la ușa albilor pentru un acoperiș deasupra capului, pentru cinci dolari sau pentru o scrisoare către judecător. Albi băteau la ușa negrilor pentru iubire. Dar, cel mai adesea, nu erau capabili să ofere ceea ce căutau. Prețul era prea mare, aveau prea multe de pierdut. Iar negrii știau asta. Când știi aceste lucruri despre cineva, e imposibil să-l urăști, dar dacă nu devine un om, dacă nu devine un egal, e imposibil să îl iubești. Până la urmă, ai tendința să îl eviți, pentru că universală caracteristică a copiilor este că presupun că au monopol pe probleme și, deci, că au monopol pe tine. (Întrebați orice negru ce știe despre albi cu care lucrează. Și întrebați albi cu care lucrează ce știu despre el.)

Cum poate fi folosit trecutul negrului american? E foarte posibil ca acest trecut dezonorant să se răzvrătească și să se întoarcă împotriva noastră în curând. Sunt unele războaie (dacă mai e ceva pe pământ îndeajuns de nebun să intre în război) pe care negrul american nu le va purta, oricât de mulți de-ai lui ar fi constrânși să o facă – și există un număr limită de oameni pe care guvernul îi poate băga după gratii și un număr și mai restrâns pentru practicabilitatea acestui tip de acțiune. E de plătit o poliță pe care mă tem că America nu este pregătită să o plătească.

„Problema secolului xx”, a scris W.E.B. Du Bois acum aproximativ șaizeci de ani, „este problema rasială”. O problemă înspăimântătoare și delicată care compromite, atunci când nu corupe, toate eforturile americanilor de a construi o lume mai bună aici, acolo, oriunde. De aceea toate lucrurile în care cred americanii albi în acest moment trebuie repuse în discuție. Ar fi îngrozitor să revedem consolidarea unor popoare pe temeiul culorii pielii lor. Însă atâta vreme cât noi punem un asemenea preț pe culoarea pielii, e imposibil ca marea de ignoranți să se consolideze după oricare alte principii. Culoarea pielii nu este o realitate umană sau personală, este o realitate politică. Dar asta este o decizie atât de dificil de luat, încât America n-a fost încă în stare să o ia.

Și în centrul acestei furtuni înfiorătoare, al acestei vaste confuzii, sunt oamenii de culoare ai acestei națiuni care nu i-a acceptat niciodată, în care au fost aduși în lanțuri. Dacă lucrurile stau așa, nu avem decât să facem tot ce ne stă în putere ca să ne schimbăm soarta, oricare ar fi riscurile: evacuare, reclusiune, tortură, moarte. De dragul copiilor noștri, pentru a scădea acea poliță pe care ei vor trebui să o plătească, trebuie să avem grijă să nu ne refugiem în orice amăgire, iar culoarea pielii este oricând, oriunde, mereu o amăgire. Știu că ceea ce cer este imposibil. Dar în vremurile noastre, la fel ca și în oricare alte vremuri, imposibilul este cel mai neînsemnat lucru pe care îl putem cere, până la urmă suntem încurajați de istoria umanității în general și de istoria negrului american în special, pentru că demonstrează iar și iar atingerea imposibilului.

Când eram foarte tânăr și îmi petreceam timpul cu prietenii mei pe acele holuri pline de vin și de urină, ceva din mine se întreba: *Ce se va întâmpla cu toată acea frumusețe?* Pentru că negrii, deși unii dintre noi, albi și negri, nu ne dăm seama încă, sunt foarte frumoși. Când am stat la masa lui Elijah și m-am uitat la acel bebeluș, la acele femei și la acei bărbați și am vorbit

despre răzbunarea lui Dumnezeu – sau a lui Allah –, m-am întrebat, dacă acea răzbunare se va săvârși, *ce se va întâmpla cu toată acea frumusețe?* Sunt conștient că intransigența și ignoranța lumii albilor ar putea face acea răzbunare inevitabilă – o răzbunare care nu depinde și nu poate fi săvârșită de nicio persoană sau organizație și care nu poate fi prevenită de poliție sau de armată: răzbunarea istorică, o răzbunare cosmică, întemeiată pe legea pe care o recunoaștem când spunem: „Cine urcă trebuie să și coboare”.

Și iată-ne, la mijlocul arcului, blocați în cea mai zgomotoasă, cea mai vulnerabilă și cea mai improbabilă roată hidraulică din întreaga lume. Acum trebuie să presupunem că totul este în mâinile noastre. Nu avem dreptul să presupunem altceva. Dacă noi – iar aici mă refer la alții relativ conștienți și la negrii relativ conștienți care, la fel ca niște iubiți, trebuie să persiste sau să creeze și în alții o conștiință – nu șovăim să ne facem datoria, am putea fi capabili, oricât de puțini am fi, să punem capăt acestui coșmar rasial și să reușim să generăm această schimbare istorică în lume. Dacă nu riscăm totul, acea profeție recreată în cântecul unui sclav se va abate asupra noastră: *I-a dat de veste Dumnezeu lui Noe, prin curcubeu, că s-a mplinit sorocul, / Cu apa s-a sfârșit, v a veni focul!*

Născut în 1924 în Harlem, New York, **James Baldwin** este un romancier, eseist, dramaturg, poet și critic social din Statele Unite care a oferit o voce literară erei activismului pentru drepturile omului din anii '50 și '60. Baldwin ficționalizează întrebări fundamentale despre rasă, sexualitate, credință, libertate și obstacolele internalizate de indivizi în contextul complexelor presiuni sociale și psihologice.

Printre cele mai cunoscute opere ale sale se numără romanele *Camera lui Giovanni* (Black Button Books, 2018), *Dacă Strada Beale ar putea vorbi* (Black Button Books, 2019), *Altă țară* (Paralela 45, 2017), *Go Tell It on the Mountain* (1953), *Just Above My Head* (1979), volumul de proză scurtă *Going to Meet the Man* (1965) și eseurile *Notes of a Native Son* (1955) și *Nobody Knows My Name* (1961).

James Baldwin a murit pe 30 noiembrie 1987 în Saint-Paul-de-Vence, Franța. Mormântul lui se află în cimitirul Ferncliff din Hartsdale, lângă New York.

Publicat în 1963 și devenit imediat bestseller, **Va veni focul** a galvanizat Statele Unite și a dat o voce puternică mișcării drepturilor civile, în plină formare. O evocare grăitoare a copilăriei petrecute în Harlem și, totodată, o examinare abrazivă a consecințelor nedreptății rasiale, această carte este un document extrem de personal și incitant. Conține două „scrisori”, compuse la centenarul Proclamației de emancipare, care i-au încurajat pe americani, indiferent de culoarea pielii, să atace moștenirea îngrozitoare a rasismului. Descrisă de *The New York Times Book Review* ca „predică, ultimatum, confesiune, depoziție, testament și cronică... toate într-o proză incandescentă, genială”, *Va veni focul* este un clasic al literaturii.

„Cel mai bun eseu pe care l-am citit vreodată... iar Baldwin a refuzat să menajeze pe cineva. E deopotrivă direct și minunat. Nu pare să scrie pentru a convinge. Scrie dincolo de cititor.”

TA-NEHISI COATES

„Ca scriitor de eseuri polemice pe teme rasiale, James Baldwin nu are egal. De fapt, probabil că nici nu are o reală concurență. Rolul literar pe care și l-a asumat în mod deliberat și pe care l-a jucat cu o inteligență atât de sclipitoare este imposibil de imitat de orice alt scriitor.”

The New York Review of Books

Mai multe despre noi, noutăți
și oferte pe blackbutton.ro

Credem că o să-ți placă pentru că:

Este unul dintre textele esențiale care stau la baza mișcării pentru drepturile omului, un eseu care rămâne la fel de relevant și astăzi ca și în 1963, când a fost inițial publicat. Este genul de text care ne face să ne chestionăm cele mai banale atitudini sociale.

Black Button

